

СОЦИЈАЛИСТИЧКА ПАРТИЈА СРБИЈЕ
ГЛАВНИ ОДБОР

ПРОГРАМ
СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ СРБИЈЕ

Београд
11. децембар 2010.

С а д р ж а ј

СРБИЈА И СВЕТ У КОМЕ ЖИВИМО

Ко смо, одакле смо и чему тежимо.....	4
Свет у коме живимо.....	5
Србија у којој живимо.....	7

ОСНОВНЕ ВРЕДНОСТИ И НАЧЕЛА

Основне вредности и начела	9
----------------------------------	---

ПОЛИТИЧКА ДЕМОКРАТИЈА

Демократија.....	12
Држава и друштво.....	13
Правна држава – против корупције и организованог криминала.....	14
Јавна управа.....	15
Локална самоуправа.....	15
Регионализација.....	16
Људска права и слободе.....	16
▪ Религија и црква.....	17
Слобода информисања.....	18
Права националних мањина.....	18
Јединствена Република Србија.....	19
Аутономна Покрајина Војводина.....	19
Аутономна Покрајина Косово и Метохија.....	20
Безбедност и политика неутралности.....	21
Међународни положај Србије.....	22
Спољна политика – политика мира и сарадње.....	22
Европска унија.....	23
Матица и сународници.....	24

ЕКОНОМСКА ДЕМОКРАТИЈА

▪ Социјална тржишна економија.....	25
▪ Право на рад и хумане услове рада.....	25
▪ Пуна запосленост.....	26
Социјално партнерство и синдикати.....	27
Својина и приватизација.....	28
Регулативна улога државе.....	29
Циљеви и стратегија привредног развоја.....	30
▪ Развој пољопривреде и села.....	31

- Правични и ефикасни порези.....31

СОЦИЈАЛНА ДЕМОКРАТИЈА

- Социјална правда, солидарност, сигурност.....33
- Социјална политика.....33
- Право на заслужену пензију.....34
- Право на здравље и здравствена заштита.....35
- Смањење сиромаштва.....36

- Равноправност жена и мушкараца.....37
- Становништво.....37
- Брига о породици и деци.....38
- Образовање.....38
- Наука.....40
- Култура хуманизма.....40
- Спорт.....41
- Омладина.....42
- Еколошка политика и друштвени активизам.....43

ПОГЛЕД НАПРЕД

- Идентитет и нова политичка улога.....45
- СПС и друге партије и цивилно друштво.....45
- Ми смо социјалисти.....46

Програм Социјалистичке партије Србије усвојен је на 8. Конгресу Социјалистичке партије Србије одржаном у Београду 11. децембру 2010.године

СРБИЈА И СВЕТ У КОМЕ ЖИВИМО

1. Ко смо, одакле смо и чему тежимо

Ми социјалисти, жене и мушкарци, удружени у Социјалистичку партију Србије следбеници смо оних који су вековима тежили друштву слободних и једнаких, свих који су за свој идеал имали слободу, једнакост, солидарност и правду.

Наши претходници, левичари у Србији, следили су судбину радничког покрета у свету. Од Светозара Марковића и Димитрија Ценића, преко српских социјалдемократа, бораца за земљорадничко задругарство и самоуправу, вођа радничког покрета и комуниста, у Србији постоји дубоко укоренења социјалистичка традиција. Они су се борили не само за своја социјална права, већ и за слободу земље, против фашизма и стаљинизма и били су организатори свенародног ослободилачког покрета. Поносни смо на њихове реформаторске домете. Захвални смо им што је њихов отпор Србију уврстио у ред победница над фашизмом, донео народу слободу и успоставио републику. Немамо право да заборавимо индустријализацију, описмењавање, укупни развој и високи друштвени стандард земље који су остварени у социјалистичком периоду наше историје огромним ентузијазмом и напором милиона грађана. Исто тако памтимо грешке, ауторитарну владавину, привредне промашаје и прогон политичких неистомишљеника. То је део наше прошлости и садашње генерације о њој морају знати пуну истину. Фалсификовањем историје – било глорификовањем, било општим ниподаштавањем – не може се изменити прошлост нити градити будућност, нити умањити значај и домети у изградњи инфраструктурних објеката, здравства, просвете, индустрије, енергетике, социјалне политике, а ни углед и стабилност социјалистичке државе.

Промене у свету умножиле су нове претње и изазове и додале их старим проблемима нашег друштва. Оне су узроковале разбијање СФР Југославије и пад комуниста који нису схватили глобалне промене у свету и нису успели да реформишу ни себе ни државу. Борећи се за остваривање идеја демократског социјализма, социјалисти нису проповедали рај на земљи, али јесу социјалну правду и друштво рада. Демократски социјализам није само идеални пројекат хуманог друштва. Многи његови елементи и сада су стварност појединих развијенијих савремених друштава. Владајућу или врло утицајну позицију у овим друштвима имају социјалистичке или социјалдемократске партије. Верујемо да је ово остварива визија будућег друштва и да већина грађана жели постепене реформе и обједињавање вредности социјализма и вредности демократије. Грађани су, и поред антилевичарске хистерије подржавали ту идеју и Социјалистичку партију Србије. Изборном вољом грађана, Социјалистичка партија Србије била је на власти у време највећих и најтежих изазова с којима се суочила наша земља и народ: насилне сецесије и распада бивше СФР Југославије, грађанског рата, санкција, изолације и масовног страдања становништва. Наша политика је

првенствено имала за циљ пружање помоћи српском народу изван граница Србије – којем су била ускраћена основна национална права у отцепљеним деловима државе – и заштита територијалног интегритета. Али, ни наша политика није увек и довољно била прагматична и реално утемељена на широј међународној подршци. Из свега смо извукли поуке и постепено враћамо поверење и утицај који смо имали међу грађанима.

Данас се многе странке које су нас деведесетих година прошлог века критиковале и биле наши жестоки политички противници декларишу као снаге левог центра. То чине чак и оне које су биле актери у либералним владама и спровеле политику „шок-терапије“. Они моделом неолибералног капитализама настоје да приватизују друштво и све подреде интересима капитала. Уместо обећаног убрзаног економског развоја, за само неколико година, неконтролисано деловање тржишта довело је привреду на ивицу економског колапса, друштво до политичке и социјалне нестабилности, велике незапослености, наглог и неоснованог богаћења политичке и економске елите, пораста корупције и криминала и општег осиромашења највећег броја људи. То је учврстило наше уверење да истрајемо на пројекту демократског социјализма – рад, хуманизам, слобода, једнакост, солидарност и социјална правда. Сећања на стандард достигнут у социјализму, последице транзиције и приватизације само су знакови поред пута ка том циљу. Циљ тек треба достићи. Нисмо се колебали кад смо на том путу били сами и нападани. Задовољни смо што су њиме кренули други и показали исправност наших уверења. Што нас на том путу буде више, утолико ће успех бити извеснији.

2. Свет у коме живимо

Либералне демократске револуције, иако су почивале на идејама слободе, једнакости и братства, нису успеле да остваре једнакост и равноправност у капиталистичкој привреди. Тај поредак је уместо слободе донео зависност, уместо једнакости израбљивање, уместо братства класне поделе. Индустијски развој у капитализму отворио је неслућене размере напретка засноване на резултатима људског рада и знања. Уместо да буду искорењени необразованост, сиромаштво и потчињеност, настали су суптилни облици израбљивања и зависности, настало је раслојавање у светским размерама, избили су ратови чије су последице разарање природне средине и угрожавање људске врсте. Супротстављање сваком угњетавању и понижавању обликовало је савремени раднички покрет и његов историјски циљ да боље и праведније друштво постане стварност, а не пука политичка заклетва.

Данас многи сматрају да је левичарска идеја о општељудској еманципацији само један одсањан сан. Када би у томе била садржана потпуна истина постојале би боље идеје за решења проблема XXI века од опције демократског социјализма. Међутим, социјалистичке идеје и вредности су стварност у савременим друштвима. Виталност капиталистичке привреде јесте реалност. Али реалност је и то да социјалистичке идеје и вредности имају значајну регулативну и корективну улогу у савременим друштвима – коегзистенцијом разлика, мешовитом својном и социјалним дијалогом. Социјалистичка опција није максималистичка, нити искључива, отворена је за партнерске односе и одликује се ставом да уместо великих прича треба решавати свакодневне проблеме грађана. Захваљујући томе што смо своја начела редефинисали тако да имају регулативно, а не конститутивно значење, ми

имамо јасну визију друштва које неће бити савршено, али ће бити боље од постојећег.

Човек никада у историји није имао толико моћи и толико одговорности. Генетски инжењеринг му отвара простор да утиче на еволуцију чији је и сам производ. Атомска технологија, слављена као неисцрпан извор енергије, умножавањем оружја за масовно уништење прети да измакне контроли. Ратови су и даље светска свакодневица. Разоружање није остварено. Напротив, стална производња и гомилање технолошки савршенијег арсенала оружја исцрпљује земље, обесмишљава чак и политику застрашивања и претњу ратом већих размера чини поново вероватном.

Информатичка револуција, поред тога што је донела епохалне новине на пољу науке и културе и омогућила економичнији приступ средствима свакодневне комуникације, створила је и могућности за нове, врло опасне злоупотребе од стране државних и приватних актера. Раније непознате могућности складиштења и коришћења података доводе до све потпуније контроле појединца од стране државног апарата, приватних предузећа и разних асоцијација. Када су мере заштите слабе, а интереси оних који такве податке желе злоупотребити јаки, отвара се пут за манипулације и дисциплиновање грађана.

Глобализација у интересу транснационалних корпорација и финансијске олигархије и продори у развоју нових технологија нису смањили незапосленост и сиромаштво. Продубљивање јаза између богатих и сиромашних појачава понижавајућу зависност земаља дужника од земаља зајмодаваца и њихових банака. Та узлазна спирала наставља се растом становништва, разарањем природе, скрнављењем достојанства човека и кршењем базичних принципа међународног права, људских права, права читавих народа и држава.

Убрзани раст државних дугова у низу најразвијенијих земаља разоткрива сву немоћ капиталистичког система да спречи цикличне кризе његове привреде. Суочене са таквим стањем, националне државе су све мање у стању да сачувају своје економије. Експанзија капитала отела се било каквој националној политици, међународној контроли и управљању. Таквом политиком добит, стварана од стране радника широм света, слива се у џепове моћних власника капитала и менаџерских кругова. Настали губици се уз помоћ државе социјализују и пребацују на читаво становништво и будуће генерације. Светска економска криза само је оголила погубност такве политике.

Вишевековна доминација профита над еколошким разумом довела је свет на ивицу самоуништења и без ратне катаклизме. Уништавањем земље, воде и ваздуха, питање опстанка људске врсте и живота на планети од апокалиптичких визија постаје реалност на коју опомињу велике климатске промене и природне катастрофе. Отуда све гласнији захтеви, акције и мере за одрживим привредним развојем.

И поред уставних гаранција и политичких декларација, једнакост жена и мушкараца није остварена. Још живимо у друштву у којем одлучују мушкарци. Нетолеранција према мањинама затвара пут ка хуманој

будућности, а повремено се распламсава до отвореног расизма, шовинизма и фобија разне врсте.

Такве околности оживљавају идеологије прошлости, засноване на конзервативизму разних врста, а њима се замагљују узроци кризе и одговори на дилеме нашег времена. Суштина ових идеологија јесте обезбеђивање услова за несметано функционисање неолибералног капитализма и заступање за његове вредности, посебно у демократијама и привредама које су закорачиле у свет слободног тржишта. За разлику од социјалиста, они промене виде само као начин учвршћивања постојећих економских и политичких структура моћи.

Досадашње тековине социјалне државе, као највећег достигнућа савремене социјалдемократије, не успевају увек да исправе растућу неједнакост у расподели друштвеног производа, да заштите оне које нису издржали суровости тржишта, нити да демократију истакну као принцип у одбрани од оних који економску моћ желе да претворе у политичку. Ограничења на која наилази социјално одговорна држава нису непремостива, али захтевају нову социјално засновану, применљиву и одговорну политику.

3. Србија у којој живимо

Србији, као месту драматичних сусрета цивилизација, њене геополитичке одреднице одувек су указивале на потребу укључивања и разумевања главних економских, политичких, безбедоносних и културолошких токова у свету. Тако је било кроз историју – тако је и данас. Понекад су се наши национални интереси поклапали са тим процесима, понекад смо их морали штитити од тих утицаја. Својом позицијом и својом историјом ми смо једна од ретких држава које сведоче о прожетости глобалне и националне политике. То искуство обележено је периодима развоја, модернизације и напретка исто колико заблудама, погрешним проценама и нереалним поступцима. Време је да Србија данас свој геостратешки положај не посматра пасивно као судбину, него да га искористи као активну позицију у изазовима глобализације. То подразумева савладавање низа препрека у властитим оквирима.

У тај процес Србија креће као још увек дубоко подељено друштво. Честе промене граница, устава, државноправног оквира, економског уређења, насилне промене режима, ратови – најдрастичнији су докази дисконтинуитета и отежавања реформи и модернизације. Подељеност око прошлости, несагласност у оцени садашњости, различитост у визијама Србије сутра – нису добре претпоставке за развој и модернизацију. То додатно обавезује на веће напоре у тражењу консензуса. Консензус се мора утврдити на вредностима културе дијалога и толеранције на којима почивају модерне политичке заједнице. Он ће се изграђивати брже уколико сви који у њему учествују буду вођени интересима општег добра за заједницу и спремни да се понашају и делују у складу са прокламованим вредностима.

Ми смо демократија која се стабилизује. Наше установе нису довољно јаке. Политичке институције још нису отпорне на разне изазове групних, корпоративних и других утицаја који се одвијају ван процедура и служе се корупцијом, претњама, уценама и организованим криминалом као

инструментима. Поверење грађана, у таквим условима, у институције је мало, а оно је једина реална подлога њиховог ауторитета. Да би демократија постала аксиом нашег поретка морамо учврстити темеље – људска права и слободе, демократске процедуре, слободне и демократске изборе као основ одговорне и смењиве владе. Без активног учешћа грађана неће бити суштинске контроле власти.

Привреда Србије не ствара бруто национални производ који је довољан за финансирање функција на које се држава уставом обавезала. Низак национални доходак узрокује растуће незадовољство. Оно је још веће када се прерасподелом угрозе социјалне функције и када влада буџетском политиком терет немаштине пребацује на сиромашне. Структурни проблеми привреде и веома лоши ефекти приватизације главни су узроци таквог стања у нашој привреди. Они су произвели дезиндустријализацију, масовну незапосленост и сиромаштво. Решења нема без стварање нове вредности, а не без отклањања узрока који су до тога довели. Беспоговорна приватизација по неолибералном моделу екстремног економизма мора бити напуштена. Опоравак може бити остварен бољим радом, повећањем продуктивности, јефтинијом државом, рационалнијом потрошњом и коришћењем компаративних предности.

Две деценије транзиције нису донеле очекиване ефекте и зато што је она била искључиво спровођена као примитивни економизам сведен на приватизацију. Потпуно је занемарен културолошки и социјални аспект трансформације. Цена је естрадизација и инфлација осредњости у књижевности, позоришту, филму – уметности и култури уопште. Аутентични домети у овим областима који повремено блесну у сивилу комерцијализације коју диктира медијска машинерија искре су које треба чувати. Око њих треба ревитализовати духовни препород јер без њега сваки покушај модернизације у друштву, у политичком и економском поретку осуђен је на неуспех.

Србија се као друштво и као држава налази пред великим препрекама. Данашњим генерацијама оне изгледају непремостиве, као што су генерацијама пре нас изгледали проблеми које су оне морале решавати. Ми се због тога не можемо враћати назад. Притисак традиционалних институционалних, економских и вредносних модела није инспиративан за модернизацију. Потенцијали модернизације, прогресивне тежње и расположиви ресурси нису мали. Реформским подухватима треба умножити њихову критичку снагу и отворити перспективу прогреса.

Противречности нашег времена нису се после две деценије ни разрешиле ни ублажиле. Стари проблеми се заостравају, а нови умножавају. Понављање и преписивање политике нису делотворни за решавања проблема и дилеме пред којима се налази наш народ, наше друштво и држава. Промене којима тежимо представљају начин да учврстимо оне вредности које је потребно сачувати да би се отворила перспектива хуманог и стабилног развоја. Са тим променама морају се мењати и облици и садржаји политике.

Стара политика није више у стању да решава проблеме. Зато је све већи број људи који од ње и не очекује решења. Изневерена очекивања, корупција, продубљивање разлика, нејасна визија, неизвесна будућност, неки су од узрока политичке резигнације. Али политика остаје једини пут

за свесну промену друштвених односа у интересу већине. То неће учинити политика ослоњена само на борбу за власт и очување позиција у окошталим државним структурама. То може политика јасних принципа, доследних вредности, она која почива на вољи људи и њиховој храбрости и креативности, политика којој власт служи као средство за мењање света набоље.

Ми својом политиком не нудимо наивни оптимизам и утеху грађанима у далеким визијама. Против смо демагогије популизма, ниподаштавања свега што је остварено и профитирања на предсказањима опште пропасти. Наша политика друштва у коме ће свима бити боље није утопистичка већ прагматична и на њеном остварењу радимо већ данас. Ми позивамо на деловање све који деле наша начела демократски и социјално одговорне и економски реалне политике, све који би да мењају набоље било који део друштва. Свесни своје традиције, политичког памћења, наших претходника, одговорности за садашњост и развој – ми нудимо програм и политику уверени да су они оствариви и у интересу огромне већине грађана.

ОСНОВНЕ ВРЕДНОСТИ И НАЧЕЛА

Сматрамо да су идеје социјализма и демократије нераскидиво повезане у демократски социјализам и утемељене на раду, хуманизму, слободи, социјалној правди, једнакости и солидарности. Ове вредности су критеријуми за оцењивање политичке стварности, мерила новог и бољег уређења друштва и оријентација за деловање сваког социјалисте као појединца.

Демократски социјализам је процес политичког, економског и социјалног ослобођења човека од сиромаштва, неправде, незнања и свих облика доминације и експлоатације. Вредности на којима почива пружају целовит простор за потпун развој личности. Слобода без друштвене једнакости рађа привилегије и социјалну неправду. Социјална правда и једнакост без слободе појединца завршавају у принуди. Када се остварују слобода и социјална правда без солидарности онда нема друштва достојног човека. Сви који не виде односе између ових вредности искривљавају њихов смисао и подривају политику засновану на њима.

Демократски социјализам од почетка тежи укидању владавине капитала над радом. Зато ми заступамо најзначајније животне и радне интересе грађана, свих који живе од свога рада. Они се не могу остварити без широке демократизације свих области друштвеног живота. Облици демократизације су бројни, а њихов циљ је превладавање класних и статусних привилегија. Демократски социјализам захтева да се достигнути односи у друштву стално преиспитују и унапређују по мери основних вредности и стално отклањају узроци настајања нових друштвених, политичких или економских привилегија.

Рад је основа за постојање и развијање свих облика организованог живота човека. Залажемо се да сви људи својим радом обезбеђују своје место и положај у друштву, да својом умном и физичком енергијом обављају друштвено користан рад и њиме обезбеђују индивидуалне и породичне потребе, материјалну и духовну сигурност и заштиту од свих облика оскудице и угрожености. Рад је темељна вредност којом се сваки појединац развија и потврђује у организованој друштвеној заједници, породици, локалној средини и ширем окружењу. Залажемо се за изградњу таквог друштва у коме је човек стваралац, а не рушитељ; залажемо се да рад буде креативан, а не наметнут; изражен у потреби, а не материјалној похлепи и доминацији над другима. У савременом свету снажно делују негативне последице рада. Зато се ми боримо против: експлоатације, сиромаштва, беде, оскудице и насиља. Такво стање је препрека миру, стабилности, слободи, сигурности и општем напретку. Ми социјалисти залажемо се за стваралачки рад изражен у ослобађању од наметнутог, рутинског, формализованог и механичког, за афирмацију рада као вредности, за актера рада који ствара доживљавајући рад и производ који ствара као задовољство и потребу.

Хуманизам је једна од основних вредности за које се залажемо и у основи је наше визије савременог друштва. Јачањем хуманистичке основе и наглашавањем хуманизма јачамо полазну основу за изградњу наше представе о друштву, сврси и смислу постојања и деловања човека. Хуманизмом хоћемо да истакнемо разлику између људског и нељудског, између добра и зла, између врлине и порока, између слободе и њене злоупотребе и инструментализације. Ми настојимо да градимо друштво у коме је вредносна оријентација добро, правда, врлина и све оно што је људско у позитивном смислу речи као битних својстава међуљудских односа, друштвених установа и свих облика друштвеног организовања. Хуманизмом хоћемо да оплеменимо праксу примерену природи човека и омогућимо непрекидно развијање појединца и друштва и остваривање човека као највећег идеала и вредности. То подразумева усвајање моралних вредности и стицање знања, што се изражава у самореализацији и усавршавању како би човек постао мера ствари. Ослањајући се на хуманизам, ми хоћемо да истакнемо значај етике и етичке одговорности у друштвеном животу, етичких норми без којих нема ваљане коегзистенције и опстанка.

Делимо уверење да свим људима треба политичким и економским средствима обезбедити приближно исте претпоставке за остваривање једнаких шанси. Верујемо да сви људи треба да имају једнаке шансе да, према властитим мерилима и потребама, слободно бирају између различитих могућности живота, рада, духовног и материјалног развоја и да остваре своје потенцијале и циљеве. Социјалну демократију може угрозити не само јака и неодговорна држава, него и неконтролисана власт приватног капитала. Зато слобода захтева отклањање понижавајуће зависности, ослобађање од оскудице, сиромаштва, беде и страха, свих врста диктатуре, тираније и деспотије, али и обезбеђивање могућности за развој личних способности за одговорно учешће у друштву и политици. И једно и друго морају бити правно осигурани и заштићени. Само материјално и социјално заштићен човек може на одговарајући начин користити шансе за слободан развој. Залажемо се за једнаке животне могућности и широку социјалну сигурност. Слобода мора да важи и у привреди и у друштву, а то захтева да демократија буде опште начело

живота политичке заједнице. Једине границе слободе јесу слободе других. Савремена друштва суочавају се са разним врстама изазова оних који слободу користе против других појединаца, друштва и установа. Одговор тим изазовима не сме угрозити слободу нити охрабрити оне који је злоупотребљавају. Слобода је одговорност за слободу свих. Слободу треба чувати и неговати пре свега културом толеранције, али и демократском контролом у циљу деловања државе и њених институција у одбрани слободе.

Социјална правда за социјалисте значи једнаку слободу за све без обзира на расну, националну, верску, полну или политичку припадност и имовинско стање. Она захтева да сви будемо изједначени пред законом, да имамо исте шансе политичког и социјалног ангажовања и социјалне сигурности, равноправност жена и мушкараца, праведност у расподели дохотка, својине и власти, али и приступ образовању и култури. Настојимо да социјална правда постане правило одговорног друштвеног живота и његовог функционисања кроз организације, институције и установе. Ми хоћемо да социјалном правдом успоставимо хармоничне друштвене односе и изградимо брану узурпацији. То су темељи социјалне правде за коју се боримо. Она искључује све привилегије појединаца и слојева, а подразумева подршку онима који су изложени лишавањима и животу у оскудици. Исте животне могућности још увек не значе пуну једнакост, већ само простор за развој личних склоности и способности. Разноврсност људске природе у условима једнаких шанси значи разноврснији друштвени живот и богатије друштво.

Солидарност видимо као спремност слободних и једнаких људи на подршку свима који пате и страдају. Она је одговорност без које нема хуманог друштва. Социјални ризици којима су првенствено изложени сиромашни, стари, болесни, сви који немају средстава ни снаге да решавају своје проблеме или нису у стању да се одбране од неправде, не могу зависити од спорадичне добре воље и приватне потпоре. Слобода и социјална правда подразумевају солидарност засновану и на сарадњи удружених појединаца и социјално ангажованих група, али не могу заменити деловање социјалне државе. Солидарност је за нас један од услова опстанка, развоја, прогреса и начин за спречавање и безбедно превладавање тешкоћа које могу задесити појединца, групу, део друштва или заједницу у целини.

СПС је партија демократске левнице која има трајно упориште у народу и визију прогреса свих грађана Републике Србије. Родољубље и борба за слободу и независност определили су историју нашег народа и државе у протеклим вековима. Зато социјалисти баштине и цене слободарске вредности. СПС ће наставити да гради будућност грађана Србије на овим темељним вредностима и у XXI веку. Управо су зато слобода и мир за нас основне вредности и предуслов срећног и складног развоја и живота.

Социјалисти свој програм заснивају на три темеља демократије: политичкој, економској и социјалној демократији, полазећи од чињенице да човек у политичком смислу није потпуно слободан ако истовремено не може да ужива равноправан статус на свом радном месту и у друштву. СПС се залаже за друштво демократског социјализма у коме ће људи имати једнако право гласа и утицаја у свим сферама живота и рада – на послу, у друштву и у политичкој заједници.

ПОЛИТИЧКА ДЕМОКРАТИЈА

1. Демократија

Демократија је власт народа – од народа и за народ. Привржени смо политичком систему у коме ће грађанин бити субјект суверености, а не поданик. Грађани имају право да учествују у доношењу одлука и избору својих представника. Демократски социјализам омогућава да се демократија развије даље од својих либералних почетака.

Грађани имају право да на основу општег и једнаког права гласа на непосредним и тајним изборима, непосредно и директно, бирају одборнике и народне посланике у представничким институцијама, али то није довољно. Представничка демократија не може заменити непосредно учешће грађана у доношењу одлука. Зато се залажемо да се убудуће чешће примењује референдум и народна иницијатива када се одлучује о питањима од заједничког и општег интереса.

Грађани имају право да се слободно организују у политичке странке, организације и удружења и да се у слободном и демократском надметању такмиче за власт и учешће у власти. Странкама је уставом признато право

учешћа у обликовању политичке воље. Ту посредничку функцију између грађана и државе оне могу успешно остваривати ако то чине демократским процедурама и нескривено од јавности.

Да би грађани заиста могли владати, непосредно и посредно, преко својих изабраних представника, мора бити укинут сваки нелегитимни монопол моћи. То значи да политички систем мора бити тако изграђен и заштићен демократским средствима да нико – појединац, политичка странка или група – не може подредити државу својим интересима. Противимо се злоупотребама политичке или економске моћи у циљу успостављања монопола на процес одлучивања о најважнијим питањима развоја привреде, државе и друштва.

Однос власти према грађанима је најзначајнији показатељ демократичности политичког система. Положај на власти социјалисти схватају као израз поверења народа и као обавезу да свако ко наступа у име народа делује за његово добро. Изабрани представници су одговорни својим бирачима и могу бити опозвани када раде неодговорно и погрешно, злоупотребљавају власт или је користе за групне или властите интересе. Политичка, морална, кривична и материјална одговорност носилаца јавних функција за дела почињена у време мандата – посебно у случајевима корупције – брана су неодговорној власти и захтевају доследну примену.

СПС се залаже за демократску политичку културу коју одликују дух толерантности, отворена и конструктивна расправа, дијалог, уважавање различитих идеја, права и интереса мањине и спровођење одлука већине. Демократске вредности су вредности толеранције, солидарности и сарадње међу људима без обзира на њихова политичка, идеолошка, религиозна или било која друга уверења. У демократији свако је слободан да каже шта мисли и да делује у складу са тиме, под условом да тиме не угрожава слободу других људи.

2. Држава и друштво

Држава није вредносно неутрална. Социјалисти сматрају да је држава демократска институција која репрезентује и чува заједнички живот у политичкој заједници, повезаност грађана, народа и територије и да је довољно јака да гарантује стабилност, територијални интегритет и суверенитет. Заслужни смо што је у Устав из 1990. године унета одредба да је Србија грађанска држава. Сматрамо да је концепт грађанске суверености доказао своју одрживост и да и убудуће треба да буде основ политичке организације државе Србије. Ми желимо да изградимо грађанску државу која ће бити правична и јака да заштити живот, слободу и имовину свакога појединачно и свих нас заједно. И у Србији организованој на грађанском принципу, српски народ има државу у којој ће сва својства идентитета – језик, култура, традиција и вера – бити неупитни.

Заједно са другим политичким странкама у поштеној и демократској конкуренцији, али и у односима сарадње, ми изграђујемо и учвршћујемо ту државу и свесни смо одговорности за њу. Свесни смо и њених бројних недостатака, који су често и наше сопствене слабости.

Социјалисти истрајавају у изграђивању демократског социјализма како би Србија била оно што је у уставним начелима записано – демократска и

социјално одговорна држава. Трајно смо опредељени да нашим активностима односе у друштву приближимо нормама које су утемељене у традицијама европске демократије усмерене на једнаку слободу солидарних грађана.

Србија је мултиетничко, мултирелигијско и мултикултурално друштво у коме се једнако вреднују људска права појединца и права националних мањина и где ће човек човеку бити суграђанин без обзира на нацију, веру, културу, језик или неку другу посебност.

Републикански облик уређења државе конституисане на принципу поделе власти сматрамо најпримеренијим нашим потребама. Законодавна власт треба да потиче од грађана, да буде контролисана од грађана и да буде потчињена уставу. Влада којој припада извршна власт мора да влада по законима и да буде одговорна Народној скупштини. Судска власт мора да буде самостална и независна и да буде руковођена искључиво правом и законима.

Социјалисти своје деловање не ограничавају само на државу. Указујемо на важност деловања бројних субјеката у друштву – локалних заједница, универзитета, странака, синдиката, црква, медија, иницијатива грађана и привреде. Они својим интересима и деловањем покрећу промене у привреди и друштву. Без њиховог утицаја на деловање државе она остаје огољени апарат принуде лишен реалних садржаја.

Социјалисти не прецењују могућности деловања државе и добро знају њене недостатке, али одбијају неаргументоване критике државних институција и државне управе. Ми ћемо имати увек критичан и конструктиван однос према деловању државе, поготово ако њено деловање није у складу са уставом и у интересу највећег броја грађана. Захваљујући политичкој демократији наша држава није више класна држава, али наше друштво носи, и дуго ће носити, многе одлике класног друштва.

Већина људи је захваљујући социјалној држави добила прилику да унапреди своје грађанске слободе и права. Знамо да је и у демократској држави могућа злоупотреба власти, као што се и социјална држава може изметнути у бирократско tutorство. Зато се залажемо за концепт социјално одговорне државе који ће спречавати све облике експлоатације и економско-социјалне обесправљености.

Стална демократизација брана је таквим девијацијама. Зато држава мора бити под сталном критичком контролом и не сме одустајати од сталне промене друштвених односа, јер се само тако могу осигурати социјално одговорно друштво и тржишна привреда. Социјалисти ће такве промене увек подржавати са циљем да се класне карактеристике друштва укину, а не да се само ублажавају.

Основна права морају обезбедити слободу појединца да буде активан у односу на државу у обликовању друштвених односа. То подразумева одбрану од нараслих технолошких могућности контроле појединаца, од концентрације и неконтролисаног коришћења података у рукама државне управе, али и приватних агенција и организација. С друге стране, морају се остваривати уставна начела: заштита појединаца и породице мора се

спровести у свим областима; слободe окупљања и демонстрација морају се штитити од насилног ометања; слобода информисања треба да се брани од опасности економске концентрације и политичких интервенција.

Ова права суштински значе заштиту мањине. Управо су то области у којима се не сме одлучивати без консултовања и уважавања мањине. Већинско одлучивање има неспорну важност у функционисању политичког система, али се зато мањина не сме игнорисати, а поготову излагати насиљу. Већина је обавезна да своје одлуке образложи и стално проверава у светлу нових услова и приговора. Конструктивно уважавање интереса мањине и демократско спровођење одлука већине може сачувати мир у друштву и трајно осигурати легитимитет већинског принципа одлучивања.

3. Правна држава – против корупције и организованог криминала

Социјалисти се залажу за правну државу која штити све грађане једнако. Једнакост пред законом мора да важи за све – нико не може бити изнад закона. Инсистирамо на доследној примени закона – једнако према свима и свакоме. Порекло, партијска припадност, богатство или функција на власти не могу бити разлози да се не позива на одговорност за дела која су кажњива по закону.

Успостављање законитости, правна сигурност и независност правосуђа повратиће поверење грађана у ефикасност и непристрасност правног система. Независно, одговорно, стручно и ефикасно правосуђе услов је да судије служе само закону.

Док закони важе морају се стриктно поштовати и примењивати, а у томе посебну важну улогу има Уставни суд. Уставни суд је врховна инстанца чијим одлукама морају да се приклоне сви, као што сви морају да раде у интересу ауторитета Уставног суда. Покушаји да се уставни спорови злоупотребљавају у политичким обрачунима руше ауторитет државе и сваке власти, као и субјеката који за тиме посежу.

Грађани, њихове организације, јавност и политичке странке имају право да критикују законе које сматрају неправедним и да захтевају њихово мењање кроз редовну законодавну процедуру.

Грађани имају права и треба да живе и раде у друштву са мање страха за своју личну безбедност и безбедност имовине и права. Свим политичким средствима подржаваћемо државу и њене органе да обезбеде ефикасније смањивање криминала и корупције. Подржавамо модернизацију и оспособљавање полиције, тужилаштва и правосуђа, промену законских прописа и строже правне и економске мере у санкционисању свих видови криминала и корупције, посебно организованог криминала. Држава мора стално да унапређује механизме, информисање и учешће грађана у спречавању ових видова друштвене патологије.

4. Јавна управа

Јавна управа за коју се залажу социјалисти мора бити ефикасна, дебиروقратизована, департизована и економична. Она пре свега мора да буде сервис свих грађана како би они у њу имали поверења.

Свака реформа и модернизација јавне управе треба да тежи постизању три циља: да јавни службеници буду стручно оспособљени да ефикасно и непристрасно примењују законска решења и спроводе управне поступке; да буду отворени и на услузи грађанима – корисницима њихових услуга уз поједностављивање процедура и масовнију употребу савремених технологија и, напослетку, и изузетно важно – да припреме и оснаже државне институције у циљу учлањивања Србије у Европску унију.

5. Локална самоуправа

Локална самоуправа омогућава грађанима да директно учествују у јавним пословима и решавају своје проблеме. Зато је локална самоуправа најбоља школа демократије.

Социјалисти се залажу за три правца реформе локалне управе. Први је децентрализација – уступање великог дела државних надлежности и финансијских средстава локалним самоуправама. Други је деконцентрација јавних овлашћења – преношење јавних овлашћења од министарстава на агенције, јавне службе и органе локалне самоуправе у циљу приближавања јавних услуга грађанима. Трећи је – делегирање и приватизација појединих јавних служби у циљу њиховог бољег функционисања и финансирања.

У одређивању надлежности локалне самоуправе треба наћи меру између нараслих потреба ефикасне децентрализације и неоправданих тенденција централизације и етатизма, с једне стране, а с друге стране затварања локалних заједница у сопствене границе. У нашем деловању инсистираћемо да се систем локалне самоуправе изгради на:

- максималном учествовању грађана у одлучивању о пословима локалне самоуправе кроз референдум, народну иницијативу, месне заједнице, зборове грађана и слично;
- напуштању једнообразног модела локалне самоуправе и дефинисању различитих типова јединица локалне самоуправе – сеоске, градске, метрополске – са јасним пословима у искључивој надлежности и прецизно утврђеном имовином и изворима прихода;
- пуној примени начела супсидијарности – да одређене јавне послове треба да обављају они органи који су грађанима најдоступнији;
- односима између државних органа и органа јединица локалне самоуправе који се морају заснивати на самосталности, сарадњи и немешању у искључиве надлежности, и свођењу надзора државних органа над радом органа локалне самоуправе искључиво на контролу уставности и законитости.

Применом ових механизма обезбедиће се пуно поштовање принципа Европске повеље о локалној самоуправи и она учинити институцијом којом владају грађани, а не централне власти.

6. Регионализација

Алокација економских ресурса која је искључиво вођена слободним деловањем тржишног механизма генерише територијалне неједнакости. На дуги рок то узрокује неравномеран распоред капитала и људи, као и читав низ економских, социјалних и политичких проблема. Тиме се

успорава привредни развој, из чега следи потреба за његовим усмеравањем и државном интервенцијом.

Стога се опредељење СПС-а за прихватање регионализације темељи на потребама смањивања регионалних неједнакости, на подизању ефикасности и квалитета у пружању јавних услуга. Таква политика има исходиште у стварању претпоставки за боље функционисање државе. Искуства добро уређених друштава и опредељеност Србије за чланство у ЕУ налажу да се идеја регионализације разматра у оквиру начела садржаних у Европској повељи о локалној самоуправи и Европској повељи о регионалној демократији. Социјалисти ће се тиме руководити у дебатама о овој теми.

Регионализација носи потенцијалне предности артикулације посебних интереса, алокације ресурса, равномернијег развоја, демократичности и флексибилности исто колико и опасности десуверенизације, усложњавања нивоа управљања, раста бирократије, локализама, сегрегације, као и сепаратизама разних врста. Схватање регионализације као аутархичног пројекта може бити не само повод дубоких подела у друштву, него и узрок одбацивања идеје децентрализације, па и регионализације у целини. Зато сматрамо да идеја регионализације мора бити пажљиво осмишљена, у складу са реалним економским потенцијалима и потребама грађана, и постепено широким друштвеним консензусом примењена, уз увек живу свест о нашим добрим и лошим искуствима, и уз поштовање територијалног интегритета.

7. Људска права и слободе

Социјалисти су трајно опредељени за доследну примену свих људских права и слобода формулисаних Повељом ОУН, пактовима о грађанским и политичким и социјално-економским правима ОУН и документима из ове области усвојеним у оквиру Савета Европе, Европске уније и ОЕБС-а. Сви грађани морају бити једнаки и равноправни без обзира на своју националну или верску припадност, пол, расу, политичко уверење или сексуалну оријентацију.

Истичемо важност и повезаност политичких и економско-социјалних права. Нема потпуне слободе без права на политичку и економску демократију. Инсистираћемо на томе да се сва права и слободе гарантовани уставом и законима доследно поштују и спроводе у пракси. Подстицаћемо стално унапређивање слобода и права човека, у складу са најнапреднијим међународним и демократским стандардима.

Србија је много учинила на побољшавању положаја мањинских група. Међутим, припадници ових група често су изложени говору мржње, неједнаком третману у образовном, здравственом, судском систему и приликом запошљавања, па и насиљу. То се пре свега односи на Роме, особе са посебним потребама и особе другачије сексуалне оријентације. У оквиру мањинске политике наше активности биће усмерене на решавање њихових проблема: правни статус, спречавање насиља, побољшање њиховог положаја у свим областима у којима се крше њихова права. Решавање проблема мањинских група сматрамо тестом степена демократичности нашег друштва. Инсистирамо на доследном поштовању уставних и законских норми о забрани дискриминације, а државне органе

сматрамо одговорним за развијање механизма за сузбијање насиља према овим мањинским групама.

Афирмисаћемо рад повереника за информације од јавног значаја, заштитника грађана, свих заштитних и контролних институција чија функција у систему заштите људских права тек треба да заживи у пуној мери. Они треба да буду брана лошој, несавесној, корумпираној јавној управи, иницијатори за усавршавање нормативног оквира и ефикасности процедура у заштити људских права и слобода.

8. Религија и црква

Социјалисти подржавају потпуну слободу религиозних и духовних опредељења сваког грађанина – свако има слободу избора да буде верник, атеиста или агностик. Верско опредељење лична је ствар сваког грађанина.

Уважавамо допринос које су велике светске религије дале развоју целокупне цивилизације и културе. Нарочито ценимо неизбрисив допринос који је Српска православна црква имала у очувању идентитета нашег народа и државе. Чињеницу да је веронаука постала изборни предмет у јавним образовним установама у нашој земљи схватамо као отвореност државе да се млади нараштаји, после вишедеценијске потиснутости, упознају са улогом коју су религије и цркве одиграле у светској историји. Тај важан део опште културе сваког појединца не сме се претворити у принуду и наметање нити у задирање у лаички карактер државе.

Социјалисти се опредељују за лаичку државу. Начело лаичке државе сматрамо тековином модерне цивилизације, које је прокламовано у име очувања људских права и слобода свих грађана, без обзира на то како се они опредељују у верским питањима.

Сарадњу и толеранцију свих верских заједница у Републици Србији видимо као важан услов очувања стабилности нашег друштва. Поштујући и штитећи слободу мишљења, савести и вероисповести социјалисти поздрављају напоре верских заједница, верника и црквених великодостојника да иницијативама, критикама и ставовима утичу на креирање друштвеног и политичког живота, чиме су и сами у положају да буду изложени критици. Такав ангажман видимо као важан допринос дијалогу у друштву, сматрамо га корисним уколико се води у духу толеранције и поштовања ставова других.

У циљу опште добробити социјалисти су отворени за дијалог и сарадњу са верским заједницама, посебно кад заједничко деловање може бити од користи друштву у целини.

9. Слобода информисања

Несметана комуникација и проток информација потврђују степен слободе сваког друштва. Слобода јавне речи и слобода мишљења морају се увек изнова освајати. Јачање и стабилност демократије цензуру своди на најмању опасност, али концентрација медијске моћи може ограничити слободу изражавања и спутати разноврсност мишљења. Наше политичке, економске и друштвене установе су младе и недовољно стабилизоване.

То захтева истрајавање на стандардима слободног и непристрасног информисања и доступности информација свим грађанима. У штампи и електронским медијима морају бити заступљена различита мишљења. Запослени у јавним медијима одговорни су за тачност информација, а њихов рад је подложен јавној контроли од стране демократских политичких институција и јавности. Издавач или власник и њихови политички и економски интереси не смеју да утичу на тачност информисања.

Противимо се неистинитом и манипулативном информисању – свим облицима цензуре и свакој злоупотреби моћи масовних медија у циљу политичке, идеолошке, религиозне или друге врсте индоктринације, нарочито када су усмерени на ширење расне, националне или верске мржње, на насилно рушење уставног поретка, угрожавање одбране и безбедности земље и обрачун са неистомишљеницима. Злоупотребе масовних медија у циљу ширења неистина, увреда и клевета које угрожавају лични интегритет и достојанство појединаца и институција треба спречавати и кажњавати искључиво правним средствима.

Социјалисти подржавају еманципаторску мисију медија и оштро се противе свим видовима њихове манипулације. Против смо комерцијализације која води продукцији програма ниске културне вредности, сензационализму и вербалном екстремизму, и програма који не поштују професионалне и етичке кодексе. Прегаоци за слободно и истинито информисање, ствараоци којима је стало до културне и образовне мисије информисања морају бити снажније подржавани, материјално и креативно стимулирани.

10. Права националних мањина

Поносни смо што је поред страха грађанског рата на просторима бивше Југославије, насилне сецесије, међународних санкција, изолације и агресије на нашу земљу Србија остала национално мешовита заједница која је сачувала вековна искуства заједничког мултиетничког, мултикултуралног и мултиконфесионалног живота, уважавајући највише демократске међународне стандарде и норме.

Социјалисти се залажу да припадници националних мањина имају не само иста индивидуална права и слободе као и сви остали грађани Републике Србије него и сва колективна права која се гарантују актима међународних организација. Социјалисти ће се противити свим идејама да се права припадницима националних мањина смањују.

Социјалисти најоштрије осуђују покушаје манипулисања мањинским питањима која имају за циљ цепање територије Републике Србије на националној основи и на такве појаве ће увек упозоравати. Исто тако, социјалисти сматрају погрешним да се мањинска права и институције користе за политичку самоизолацију и гетоизацију националних мањина чији су заговорници поједине странке које се декларишу као њихови репрезенти и које својом делатношћу уносе поделе међу грађанима по националној основи. Права националних мањина не могу се користити против српског народа или других мањина и државе. Чак и према највишим међународноправним стандардима националне мањине немају право самоопредељења, односно могућност отцепљења. Социјалисти

сматрају да се сви проблеми и спорови који се тичу права и слобода припадника националних мањина могу решити у оквиру демократски изабраних и легитимних институција Републике Србије у толерантном дијалогу.

11. Јединствена Република Србија

Концепт јединствене Републике Србије за који се залажу социјалисти обезбеђује функционисање јединственог политичког, правног и економског система на целокупној територији државе, у оквиру њене уставно дефинисане територије, у интересу свих њених грађана који на том простору живе и раде. Ни на који начин се не сме угрозити или довести у питање територијална целовитост и суверенитет државе Републике Србије. Неприхватљиве су, стога, све идеје и политике које оспоравају територијалну целовитост или било какви покушаји измене уставног поретка Републике Србије који би водили отцепљењу дела територије од Републике Србије.

Социјалисти су свесни потребе децентрализације власти и деконцентрације моћи. Међутим, настојања да се Република Србија раздели на политичке, економске или националне, затворене целине, води провинцијализацији, цивилизацијском и економском назадовању свих грађана Републике Србије, односно даљем угрожавању територијалног интегритета Србије и социјалисти се таквим покушајима одлучно противе.

Социјалисти остају при ставу да аутономне покрајине у Србији не могу имати државне атрибуте. Аутономне покрајине представљају облик територијалне аутономије утврђен уставом као израз специфичних националних, историјских и културних особености подручја на којима су образоване.

12. Аутономна Покрајина Војводина

За социјалисте степен аутономије АП Војводине јесте питање демократије и децентрализације, а не питање аутономаштва. Залажемо се за јасно разграничење економских аргумената за већи степен децентрализације и преношење одређених права и надлежности на АП Војводину, али смо против неоправданих политичких притисака за уступање атрибута државности како би се оправдале тежње за кон/федерализацијом Републике Србије или заступала сецесија појединих делова или целине територије АП Војводине од Републике Србије.

Социјалисти истовремено сматрају да је неприхватљива политика негирања аутономије Војводине и порицање сврсисходности децентрализације власти у Србији. Статус аутономије Војводине треба да одрази њене историјске, географске, демографске и економско-социјалне специфичности и потребе у циљу побољшања услова за оптимални привредни, социјални и културни развој целокупне Републике Србије и свих њених грађана, а не само грађана који живе у оквиру Аутономне Покрајине Војводине.

Покушаји решавања тзв. војвођанског питања интернационализацијом, по националним линијама поделе, штете свима и стварају сумњу код грађана

Србије у потребу постојања покрајина. Из тих разлога социјалисти ће се одлучно противити покушајима изазивања међунационалних тензија, нетрпељивости и сукоба. Питања степена децентрализације и аутономије Војводине решаваће се искључиво унутар легитимних институција власти у Републици Србији.

13. Аутономна Покрајина Косово и Метохија

Косово и Метохија је саставни део српског идентитета и државности. За социјалисте Србије Аутономна Покрајина Косово и Метохија је нераздвојни део Републике Србије, а решавање проблема изазваних насилном сецесијом, нелегалном и нелегитимном агресијом НАТО-а и једностраним проглашавањем независности најважније је државно, национално, историјско, морално и духовно питање српског народа и Републике Србије.

Истрајно ћемо инсистирати на поштовању и примени Резолуције Савета безбедности ОУН бр. 1244. из 1999. године, којом је потврђен територијални интегритет Републике Србије. Социјалисти не признају, нити ће признати било који акт, било ко да га предузме, који је супротан Резолуцији Савета безбедности ОУН бр. 1244.

Међународно посредовање у решавању овог спора и међународно присуство на Косову и Метохији није решило проблеме. Реално гледано, проблеми су продубљени: квазидржава није признат члан међународне заједнице; не може самостално функционисати; настављају се насиље, протеривање и гетоизација Срба и других неалбанских националних заједница уз уништавање њихове имовине и верских и културних споменика.

Ми остајемо привржени тражењу решења мирним путем и политичким средствима у интересу свих на основу међународног права, уз учешће ОУН, међународних организација и свих релевантних субјеката у међународној заједници, посебно ЕУ. Свесни смо да враћање на пређашње стање не би било одрживо решење. Али ни инсистирање на успостављању нелибералне квазидржаве – тзв. независног Косова, које није у стању да гарантује безбедност, штити слободу и имовину свим становницима, које не процесуира злочине почињене на националној основи, које не омогућава повратак прогнаних, и које нема изгледе на успешан економски развој – није одрживо. Такво стање проблем Косова и Метохије може дугорочно претворити у „замрзнути“ сукоб и удаљити га од решења прихватљивог за све који ту живе – Србе, Албанце и припаднике других етничких заједница.

Што се та реалност пре схвати на свим странама, пре ће се омогућити наставак преговарачког процеса у циљу постизања прихватљивог решења статуса АП Косово и Метохија за све заинтересоване стране, које ће и Србима и Албанцима на Косову и Метохији омогућити суштинску аутономију, и којим ће Србија сачувати територијални интегритет.

Пре почетка таквог решавања, СПС захтева да се свим привремено расељеним лицима са АП Косова и Метохије омогући повратак у своје домове, да им се врати или надокнади одузета, уништена и опљачкана

имовина, да им се омогући слободан и миран живот и рад, уз пуну гаранцију личне и имовинске сигурности.

СПС сматра да је решавања статуса АП Косова и Метохије истовремено и питање мира и стабилности региона Балкана, југоисточне Европе, али и шире. Једнострана и противправна сецесија је преседан у међународним размерама који може да дестабилизује суверене државе широм света. Инсистирање на ултимативном решењу које не поштује међународноправне принципе угрожава мир и стабилност у целокупној међународној заједници.

14. Безбедност и политика неутралности

Свет и регион Балкана изложени су великим безбедносним изазовима, ризицима и претњама. Сматрамо да гомилање наоружања и сврставање у војне савезе нису адекватни одговори на те изазове. Социјалисти препознају проширење и продубљење концепта безбедности до кога је дошло у послехладноратовском периоду. У том смислу, посебну пажњу посвећујемо концепту људске безбедности који је усредсређен на благостање и квалитет свакодневног живота грађана, не одричући при томе изузетан значај традиционалних концепата безбедности, заснованих на обавештајној и протективној моћи државе.

Узимајући у обзир огромне људске и материјалне штете које је претрпела у ратним разарањима у XX веку – у Првом и Другом светском рату, у грађанском рату и етничким сукобима током последње деценије прошлог века и НАТО бомбардовања – социјалисти сматрају да Србија треба да развије концепт војне неутралности.

Војну неутралност видимо као израз искрене опредељености Републике Србије за политику мира, добросуседске сарадње, безбедности и стабилности у региону Балкана, Европе и у свету. Опредељење Републике Србије за политику неприступања војнополитичким савезима није и не сме бити препрека остваривању различитих облика међународне безбедносне сарадње, пре свега кроз учешће у међународним мировним мисијама под мандатом УН.

Чињеница је да је Република Србија опредељена за придруживање Европској унији. С друге стране, концепт евроатлантских интеграција подразумева три аспекта: политичку, економску и војнобезбедносну интеграцију. При томе, поред свих трансформација кроз које је прошао, поготово након окончања „хладног рата“, НАТО ипак остаје превасходно војни савез. Србија данас није мета претњи од којих би се могла заштитити чланством у војном савезу. Поред тога, социјалисти истовремено полазе од чињенице да су нелегалан и нелегитиман напад НАТО-а 1999. године на нашу земљу, велика материјална разарања, људске жртве и војно-политичка подршка сецесионистима створили озбиљну препреку чланству Србије у НАТО-у. Приступање Србије програму Партнерство за мир схватамо као потврду наше спремности за прихватање највиших стандарда у области безбедности и обавеза које произлазе у контексту јачања безбедности у међународној заједници. Сматрамо то довољном формом којом можемо задовољити наше потребе на пољу безбедности и испунити међународне обавезе.

Коначну одлуку о евентуалном приступању Србије било ком војнополитичком савезу морају донети искључиво грађани Републике Србије – већинском вољом израженом на демократски организованом референдуму.

15. Међународни положај Србије

Развој међународних односа непрекидно утиче на промене спољнополитичке праксе. Данас су на делу напетости између тежњи за доминацијом и тежњи за партнерством.

Србија је у својој новијој историји била сведок развоја и смене поредака моћи и полигон за утицаје великих сила и њихових савеза. Веома често то је имало тешке, готово трагичне последице, по стабилност, развој, живот људи и опстанак нације. У тим вртлозима Србија је увек тежила таквој међународној позицији која респектује њену слободу и самосталност. Положај Србије данас је изузетно тежак. Основни проблем је, с једне стране, исконска тежња Србије за очувањем државног суверенитета и територијалног интегритета, док је, с друге стране, Србија изложена бројним политичким, економским и територијалним условљавањима. Социјалисти сматрају да је разумном и конструктивном политиком могуће пронаћи компромисна решења за излаз из ове тешке ситуације.

Историјски и цивилизацијски, а не само географски, Србија је европска земља и европско друштво. Окренутост Србије ка европским интеграцијама је логично настојање да се смање притисци, потврди и ревитализује европски идентитет државотворне слободне нације. Определити се за Европску унију не значи затворити се за обострано корисне односе са другима. Свет је полицентричан. Оспособљавање за партнерство требало би да стабилизује и прошири хоризонте за просперитет.

Социјалисти сматрају да би Србија требало да се определи за кооперативност уместо послушности. Достојанство уместо ината и пркоса. Трезвеност уместо романтизма. Самопоштовање уместо самопрезира. Поштовање својих вредности без ароганције према вредностима других. Култура дијалога уместо силе. То су принципи којима ћемо се руководити да бисмо се одржали и изборили за своје место у заједници слободних народа. Они су темељ свести о јасној граници испод које се не сме и неће ићи у прихватању захтева, ма од кога долазили, у одбрани територијалног интегритета и суверенитета државе.

16. Спољна политика – политика мира и сарадње

СПС се залаже за спољну политику која ће бити у функцији мира и система колективне безбедности установљеног Повељом УН, економског развоја, политичке стабилности и даље демократизације Републике Србије, као и очувања суверенитета, независности и територијалног интегритета у границама потврђеним важећим међународним уговорима. Србија треба да буде равноправан субјект у међународној заједници, пре свега у региону Балкана и у Европи. Геостратешки положај Србије, њени економски, природни и људски ресурси погодни су за сарадњу и интеграције са многим државама и међународним организацијама.

Социјалисти су опредељени за остваривање следећих циљева у спољној политици:

- активну сарадњу са свим земљама и народима у свету, као и међународним организацијама које унапређују мир, сарадњу, сигурност и благостање у свету, на принципима равноправности и међусобног уважавања у складу са Повељом ОУН;
- развој добрих односа са великим силама као што су Сједињене Америчке Државе, Русија, Кина, али и Индија, Бразил и земље Латинске Америке и арапског света, са којима традиционално имамо пријатељске односе, на основу Декларације УН о принципима међународног права о пријатељским односима и сарадњи међу државама у складу са Повељом УН;
- обнову нашег активног учешћа у Покрету несврстаних земаља и јачање сарадње са несврстаним и земљама у развоју.

Социјалисти ће наставити да буду активни учесник у развијању сарадње и интеграционих процеса на Балкану и у региону југоисточне Европе. Истрајно ћемо доприносити развоју свих других регионалних процеса сарадње и интеграције, као што су евромедитерански, подунавски, источноевропски, јадранско-јонски, црноморски, евроазијски и тиме у пуној мери потврдити и искористити свој геостратешки положај раскрснице и моста између европског запада и истока, севера и југа.

Свестранија сарадња земаља југоисточне Европе у циљу јачања капацитета за европске интеграционе процесе, уклањање административних, царинских и других препрека слободном кретању људи, робе, капитала, културних, научних и других достигнућа и за стварање зоне слободне трговине у региону – реална је потреба, уз стандардне мере заштите и подршке домаће привреде.

Социјалисти се залажу за афирмацију општеприхваћених међународних стандарда у развоју међународног права. Подржавамо функционисање Сталног међународног кривичног суда као институције засноване на поштовању међународних норми. Неопходно је све учинити да се овај суд афирмише као наднационални општеприхваћени суд, који ће судити непристрасно, на основу норми и стандарда међународног права.

17. Европска унија

Европска оријентација спољне политике Србије заснована је на блиским везама наше земље и народа са земљама и народима Европске уније са којима делимо заједничке историјске и цивилизацијске вредности и традиције као и заједничке економске интересе. Социјалисти сматрају да наша земља треба и може да дâ допринос изградњи заједничког европског дома, и зато дајемо пуну подршку и допринос преговорима око чланства Србије у Европској унији. Елементи европске политике на којима заснивамо наше деловање јесу:

- залагање за отворене границе у Европи за слободан проток људи, робе, капитала и идеја;
- подршка процесу прикључења Србије Европској унији;
- хармонизација политичког, економског и социјалног система Србије са прописима и стандардима Европске уније;

поштовање конвенција у области људских права и слобода донетих у оквиру УН, Савета Европе и других међународних организација;
поштовање граница Републике Србије потврђених важећим међународним уговорима у складу са принципима ОЕБС-а.

18. Матица и сународници

Социјалисти се залажу да државне институције Републике Србије организовано прате живот и помажу развој припадника српског народа у свим бившим југословенским републикама, нарочито у Републици Хрватској, у Босни и Херцеговини и Црној Гори. Сматрамо да је наша обавеза да својим сународницима пружамо материјалну и моралну подршку у циљу побољшања услова живота и рада, очувања националног идентитета, културне традиције и интензивних веза са матичним народом.

Инсистирамо на безбедном и одрживом повратку избеглих и прогнаних лица у Републику Хрватску. Захтевамо да им се врати или обештети уништена или бесправно одузета имовина и да остваре остала права на одштету и заштиту која им припадају по међународним стандардима заштите мањинских заједница. Интензивније ангажовање међународних организација на решавању питања избеглих и прогнаних лица саставни је део такве политике. Истовремено, социјалисти ће настојати да избегла или прогнана лица која желе да остану да живе и раде у Србији постану пуноправни грађани и држављани Републике Србије кроз процес економске, политичке, културне и друштвене интеграције.

Социјалисти ће се залагати за даље повезивање и интензивирање сарадње са Републиком Српском на економском, политичком и културном плану, у складу са Споразумом о специјалним и паралелним везама. Противимо се покушајима ревизије Дејтонског споразума који је кључни гарант мира и безбедности Републике Српске и Босне и Херцеговине. Споразум се може мењати само демократском процедуром одлучивања – сагласношћу политичких институција сва три конститутивна народа.

Социјалисти се залажу за интензивирање сарадње са Републиком Црном Гором на економском, политичком, безбедносном и културном плану и за потписивање споразума о специјалним и паралелним везама између Републике Србије и Црне Горе, заснованог на традиционалним, историјским, политичким, економским и националним везама Србије и Црне Горе. Грађани који се изјашњавају као Срби и говоре српским језиком обавезују нас да Србија интензивира све видове сарадње са Црном Гором.

ЕКОНОМСКА ДЕМОКРАТИЈА

1. Социјална тржишна економија

Основа политичког програма СПС-а јесте пројекат развоја друштва који се зове демократски социјализам. Пораст друштвеног благостања, бољи и праведнији услови рада, већа запосленост и зараде јесу циљеви којима тежимо. СПС је против капитализма у коме бескрупулозна трка за профитом омогућава појединцима богаћење и раскошан живот заснован на експлоатацији обесправљених радника који раде у условима недостојним човека у XXI веку. Моћ капитала над радом мора бити ограничена правилима, законима и стандардима који важе у најразвијенијим европским земљама.

Узоран модел економске демократије за који се залажемо развијен је и примењује се у европским земљама где су социјалистичке и социјалдемократске странке дуго време биле или јесу на власти и имају дугу традицију и велике тековине борбе за људска и радничка права заснована на концепту демократског социјализма и модерне тржишне привреде.

Као аутентична странка левнице, првенствено се обраћамо онима који живе од свог рада, знања, пословних идеја и иницијатива и изражавамо њихове непосредне и дугорочне интересе. Њихов превасходни интерес је да раде и да за то примају правичну накнаду. Да би повећали своје изгледе за сигурност запослења у будућности, радницима се мора омогућити стално стицање нових знања и вештина. То је у интересу не само запослених, већ и послодаваца и друштва у целини. Због тога инвестиције у хумани капитал морају бити њихова заједничка брига и обавеза.

Полазимо од чињенице да ће се развој у XXI веку темељити на економији заснованој на знању. Стога социјалисти сматрају да свима запосленима треба омогућити стручно и професионално оспособљавање у току читавог радног века. Брзина технолошких промена се повећава. Примена нових техничко-технолошких достигнућа чини основ веће продуктивности рада, самим тим и зарада. Као свој циљ социјалисти истичу демократизацију компетенција. Једноставно, држава је дужна да створи једнаке услове образовања и оспособљавања за тржиште рада целокупном становништву. Знање као приватно добро треба да буде ефикасно заштићено као интелектуална својина да би могло бити компаративна тржишна предност и да би омогућило остваривање добити за онога ко га поседује.

Економска демократија за коју се залажемо подразумева и да радници буду поштовани као личности које својом иницијативом и инвентивношћу доприносе унапређењу рада, бољој организацији и већој ефикасности. То им даје право да учествују у оствареној добити и једним делом у

доношењу одлука, што не угрожава принцип неповредивости приватне својине као основе функционисања тржишне привреде.

2. Право на рад и хумане услове рада

Социјалисти су првенствено заинтересирани за свет рада и његову стваралачку моћ, и зато ће инсистирати на остварењу свих права радника наведених у Повељи ОУН, као и Повељи о основним социјалним правима радника ЕУ. То значи да циљеви садржани у политичким декларацијама морају бити претворени у реална и доступна права радника. Степен остварења циљева као што су право на рад и правична накнада за рад, право на социјално-материјално обезбеђење, обезбеђење хуманих услова рада, поштовање највиших стандарда заштите на раду, здравствена заштита радника и његових чланова домаћинства биће мера успешности сваке политике. Хуманизација рада подразумева не само хумане услове на радном месту већ и правичну накнаду за рад која раднику и његовој породици може обезбедити живот достојан човека.

Социјалдемократски модел државе благостања подразумева да положај радника не обликују само тржишне снаге већ у томе значајну улогу и одговорност има и држава. Да ли ће незапослени радници или радници који примају минималне зараде моћи да школују своју децу или сами стичу нова знања и вештине, не може бити само њихов проблем. Изостане ли социјална функција државе на том плану, могло би се догодити да мали број добро плаћених запослених буде окружен већином маргинализованих и из друштва искључених појединаца са несагледивим економским и социјалним последицама за друштво у целини. Држава незапосленима мора обезбедити право на бесплатно школовање, лечење и повластице у плаћању комуналних услуга.

Социјалисти ће се посебно залагати за реформу и поштовање правила колективног преговарања по узору на најбољу праксу земаља Европске уније. Ово се, пре свега, односи на: поштовање уговора о раду, плаћање прековременог рада, ноћног рада, рада нерадним данима и државним празницима, откривање и санкционисање свих облика малтретирања и понижавања радника. Незаобилазну улогу у томе поред државе имају синдикати, савети запослених, као и бесплатна правна помоћ радницима.

3. Пуна запосленост

Полазећи од права на рад, као основног права сваког човека, социјалисти ће тежити остварењу пуне запослености у условима економске стабилности. Политика пуне запослености подразумева продуктивно запошљавање као основу економског успеха и најефикаснији начин за постизање већег степена економске и социјалне сигурности, посебно смањења сиромаштва. СПС се залаже за постизање друштвеног консензуса – државе, радника и послодаваца – око реализације политике пуне запослености. То подразумева позитиван и активан однос према свим материјалним, технолошким и људским ресурсима у циљу њихове оптималне употребе и постизање максималних економских ефеката.

СПС се енергично противи свакој појави масовног отпуштања радника. Економска криза не сме бити изговор за превласт интереса капитала над интересима рада. Наравно да без поштовања интереса капитала и

стварања услова за његову оплодњу превазилажење кризе није оствариво. Због тога држава има посебну одговорност да системским мерама и економском политиком подстиче улагања како домаћих тако и страних инвеститора и ствара претпоставке за њихово ефикасније пословање. Јасно је, такође, да незапослени радници имају највећу одговорност за проналажење посла на тржишту рада. Незапослени у томе морају стално имати снажну подршку државе – прво, кроз помоћ у њиховој преквалификацији и оспособљавању за нове послове које нуде послодавци, друго, подстицајима онима који отварају нова радна места и, треће, оснивањем посебних фондова солидарности у које би средства уплаћивали послодавци и запослени радници, као вид интерног осигурања од незапослености.

Највећи значај за остварење пуне запослености на коме ће инсистирати социјалисти имају: директне стране инвестиције, подстицај домаће штедње, развој малих и средњих предузећа, организовање јавних радова, политика равномерног регионалног развоја, подстицај развоју села, пољопривреде и инфраструктуре. Таква развојна оријентација треба да буде подржана променама на тржишту рада у правцу његове веће флексибилности по узору на развијене тржишне привреде земаља Европске уније.

Социјалисти ће инсистирати да се, у условима економске кризе, фискалном политиком и политиком дохотка терет економских тегоба равномерније расподели на све слојеве друштва сразмерно њиховој економској моћи. Смањивањем фискалног оптерећења најнижих зарада омогућила би се већа запосленост неквалификованих и мање квалификованих радника, чија је стопа незапослености сада и највећа.

4. Социјално партнерство и синдикати

Социјалисти се залажу за јачање економске и социјалне улоге синдиката као асоцијације радника која заступа њихове аутентичне интересе и захтеве. Заједно са синдикатима захтеваћемо боље услове рада у најширем смислу и правичну накнаду за рад и супротстављати се свим облицима дискриминације радника и кршењу колективних уговора. Социјалисти подржавају све законом предвиђене облике синдикалне борбе за остварење тих интереса. Посебно се залажемо за то да у признавању репрезентативности синдиката не буде никакве дискриминације и да се стриктно поштују утврђени стандарди.

Социјалисти подржавају активности синдиката на успостављању међународне сарадње, нарочито са Међународном организацијом рада и снажно подржавамо њихове захтеве за усаглашавањем законодавних решења у нашој земљи са конвенцијама Међународне организације рада и прописима из радног права ЕУ.

Држава као један од социјалних партнера треба да се посебно одговорно односи према интересима запослених које представљају синдикати, јер су реално слабија страна у социјалном дијалогу. Синдикати могу увек рачунати на снажну подршку социјалиста на свим нивоима колективног преговарања као и у законодавним активностима државе. Социјалисти сматрају да је европски модел интегративног преговарања, а не

дистрибутивног, у коме неко мора да изгуби да би неко добио, повољнији и за раднике и за послодавце.

Привржени смо социјалном дијалогу као инструменту за постизање компромиса – социјалног пакта – о динамици и трошковима економских и друштвених реформи. Нема бољег механизма за успостављање међусобног поверења и институционализованог притиска на власт да ствара претпоставке и планира развој. То је најбољи начин за коегзистенцију различитих интереса, њихово усклађивање, регулисање сукоба и успостављање социјалног мира, социјалне правде и друштвене кохезије. Њиме се смањују поделе, обесхрабрују екстремне политике и афирмишу интереси свих актера дијалога. Временом овај процес резултира високим степеном интегрисаности друштва, заједничким системом вредности и препознатљивим културним обрасцем.

Социјални савети треба да постану институције које дијалогом свих заинтересованих одлучују о стратегији и политици запошљавања, о економској и социјалној политици, о законским иницијативама из области радног и социјалног законодавства, о политици зарада, о приватизацији и другим питањима за које учесници имају интерес да их заједнички решавају. Уколико сви актери буду посвећени социјалном дијалогу он ће брзо постати незаобилазан начин одлучивања и у другим областима.

5. Својина и приватизација

Социјалисти сматрају да сви облици својине – приватна, јавна и задружна – треба да буду равноправни пред законом и да у међусобној конкуренцији имају једнаке тржишне услове и пословне гаранције. Сви учесници који улазе у тржишну конкуренцију са конкретним производом или услугом, који имају јасно дефинисану цену, који доносе профит и који су опорезовани, не смеју имати ограничења за делатност и развој.

Приватна својина је историјски и цивилизацијски доказала своју економску и социјалну одрживост и ефикасност. Стога социјалисти подржавају процес приватизације као један од предуслова постојања тржишне економије. Међутим, ми имамо у виду да ни приватна ни јавна својина у привреди, саме по себи, не гарантују ни економску ефикасност ни социјалну правду. Зато ће се социјалисти одлучно борити против свих видова злоупотребе приватизације. Тражићемо поништење приватизација које су извршене на незаконит начин, капиталом стеченим криминалом, као и у случају када нису испуњени сви услови из уговора према радницима и држави. Због тога ћемо подржати промену законске регулативе у овој области како би се омогућило још ефикасније и строже санкционисање злоупотреба у процесу приватизације.

Социјалисти ће захтевати да нови власници приватизованих предузећа преузму одговорност за очување радних места и запослености, у чему могу рачунати на подршку државе.

Посебну пажњу ћемо посветити могућностима унапређења партнерства приватног и јавног сектора. Искуства земаља из нашег региона у том погледу могу бити инспиративна и поучна. Суштину тих односа чине: транспарентност, задовољавање јавног интереса, квалитет и цена услуга и стимулација приватног сектора за улагање у ове пројекте. То би

значајно убрзало развој пре свега комуналне инфраструктуре, без ризика стварања приватног монопола и богаћења на рачун грађана као корисника јавних услуга.

Држава треба још одлучније да подржи развој малих и средњих предузећа, и великих предузећа и компанија, а нарочито оних које су од посебног интереса за државу са циљем повећања продуктивног запошљавања и конкурентности домаћих производа на страним тржиштима. Приватни предузетници ће бити охрабрени, материјално и кредитно потпомогнути да покрену пројекте свугде где за то виде економске могућности.

Нашој земљи је неопходан снажан инвестициони циклус, који се може остварити једино приливом страног капитала, посебно у облику страних директних инвестиција које ће бити пласиране у нашу привреду уколико обезбедимо повољне услове за њихову оплодњу. Ту је улога државе, посебно у стварању атрактивног инвестиционог и пословног амбијента, незаменљива, и то кроз многе законске олакшице и подстицајне мере при инвестирању, до непосредне помоћи у суинвестирању.

6. Регулативна улога државе

Опредељени смо за тржишну економију у којој ће бити омогућена равноправна конкуренција, слободан проток робе и капитала и кретање радне снаге и знања. Просперитетна економија у просперитетној држави јесте наш циљ. Држава у томе има посебну улогу. Оптимална решења која нуди модел тржишне привреде ограничена су бројним факторима. Због тога је држава незаменљив коректор тржишне привреде. Њена улога нарочито је важна у спречавању и ублажавању негативних цикличних тенденција, у очувању макроекономске стабилности, у спречавању монопола, у обезбеђењу јавних добара, у редистрибуцији дохотка ради очувања социјалне сигурности, у отклањању великих разлика у регионалном развоју и у бризи о благостању целокупног становништва. Држава треба да ствара законску регулативу у циљу што бољих услова конкуренције и селекције на тржишту као темељних предуслова за развој привреде.

Противимо се централизацији и етатизацији привреде. Сматрамо да постоји потреба и оправдање да држава задржи контролни пакет акција у делу привреде тзв. природног монопола и енергетске и саобраћајне инфраструктуре. Зато ћемо предложити стратегију управљања јавним предузећима из које ће се јасно видети која предузећа не треба приватизовати, а у којима треба успоставити модел приватно-јавног партнерства. Ефикасно управљање јавним предузећима треба да буде организовано на принципима професионалности и економске рационалности, изложено суду јавности и државној контроли. У томе посебан значај треба да добију независне и признате ревизорске институције.

Недовољна производња и извоз, прекомерна потрошња, неадекватне и недовољне инвестиције, прекомерни увоз, пораст унутрашњег и спољног дуга, велика незапосленост, финансијска недисциплина, корупција и организовани криминални доказ су да садашњи модел привредног развоја заснован на превеликој јавној потрошњи – треба одмах напустити.

Предност мора имати улагање у развој индустрије, саобраћајне инфраструктуре, производњу енергије, хране, телекомуникација, високих технологија и развој и извоз знања. Извозно оријентисани раст је приоритет. Само тако можемо смањити извозни дефицит. Залагаћемо се да помоћ државе има свака делатност и производња која остварује нето девизни ефекат, квалитетнији економски раст и боље развојне ефекте, која значи технолошки напредак, промену привредне структурне, продуктивно запошљавање и јачање конкуренције. То подразумева и радикално укидање многих привилегија и моћних монопола, како би се исправиле бројне економске и социјалне неправде.

Грађани и привреда Републике Србије могу и треба да живе и раде у земљи у којој су укупни ризици мањи, а шансе за економски, технолошки и културни развој све веће. Да би се то постигло, мора се обезбедити општа друштвена и социјална сагласност за даље реформе. Тржишне и политичке реформе морају се наставити, али уз активну улогу државе у одређивању стратешких праваца привредног, технолошког и социокултурног развоја. Ми смо за државу која подстиче развој предузетништва и тржишта и служи једнако и приватном и јавном сектору и њиховој социјалној одговорности.

7. Циљеви и стратегија привредног развоја

Социјалисти се залажу за развојну политику којом ће се омогућити ефикасно коришћење свих људских, материјалних и природних ресурса у циљу подизања друштвеног благостања садашњих и будућих генерација. Развојни циљеви којима социјалисти теже јесу:

пораст друштвеног благостања и животног стандарда грађана;
висок и одржив привредни раст уз пуну инвестициону активност;
пуна запосленост;
макроекономска, пре свега ценовна, стабилност;
побољшање конкурентне способности привреде и пораст извоза;
равномеран регионални и рурални развој;
унапређење и заштита животне средине.

Србија располаже значајним економским ресурсима и неискоришћеним развојним потенцијалима. Њена привреда има застарелу и захтевима модерне технологије неадекватну структуру коју осмишљеном политиком треба мењати. За то је потребно остварити пуну сарадњу са финансијским институцијама Европске уније и другим међународним финансијским институцијама, потенцијалним концесионарима, али и подстицати домаћу штедњу као најквалитетнији извор средстава за финансирање развојних пројеката. Максималну запосленост квалификоване и добро обучене радне снаге видимо као важан ресурс за снажнији привредни раст. Приходи од приватизације преосталог дела друштвене и државне својине морају бити у функцији остварења развојних циљева.

Наш развој треба да буде извозно усмерен. Већи извоз омогућиће да повећамо искоришћеност ресурса, остваримо већи доходак и у већој мери задовољимо увозне потребе без новог задуживања. Подстицај извоза значи да макроекономском политиком треба подржавати извозно оријентисане фирме, без обзира на њихову величину и врсту производа.

То не мора увек да значи и материјалну стимулацију, већ измену прописа, стандарда, норматива који наше производе приближавају строгим захтевима тржишта Европске уније и Светске трговинске организације. За то су нам потребна директна страна улагања, чије присуство на домаћем тржишту треба максимално стимулисати.

Социјалисти ће инсистирати, као и до сада, на довршетку кључних инфраструктурних објеката, у области енергетике, саобраћаја и комуналне привреде, који нашу земљу треба да приближе потребама и стандардима Европске уније и учине је атрактивнијом за страна улагања.

Социјалисти Србије су за такву политику регионалног развоја која ће се заснивати на социоекономском принципу: подједнако се руководити начелима солидарности, као и економске рационалности. Подржавамо политику регионалног развоја којом би се избегла претерана метрополизација и побољшали животни и културни услови у мањим градовима и селима.

Социјалисти сматрају да Србија, попут већине земаља и Европске уније, мора да има комплексну, конзистентну и прецизно дефинисану стратегију развоја усвојену консензусом у Народној скупштини. Био би то израз јединства око судбоносно важних питања, што би обезбедило Србији да њен пут у Европску унију буде успешан за добробит и интерес свих њени грађана.

8. Развој пољопривреде и села

Социјалисти придају велики значај сељацима, селу и пољопривреди из традиционалних, историјских, економских и социјалних разлога. Пољопривреда и село и производња хране су велики потенцијал привредног и друштвеног развоја и извозна шанса Србије, али само уз велику пажњу и улагања у њихову модернизацију и реструктурисање. Сматрамо својим важним политичким циљем побољшање животног стандарда и друштвеног утицаја људи који живе на селу.

Развој пољопривреде почива на традицији, знању, искуству нашег сељака, плодности земљишта, климатским условима и богатству водотокова. Све то, међутим, захтева потпуно нов приступ државе економској делатности на селу. Рад на селу мора да се исплати. Без тога ће људи напуштати села, демографски опустети велики делови територије Србије, природни и људским радом створени потенцијали остаће трајно неискоришћени, а градови ће постати још више пренасељени, са све скупљим животом у њима.

Унапређење пољопривредне производње подразумева: нове инвестиције, обуку сељака за примену савремених технологија које ће омогућити веће приносе и ниже трошкове, као и повећање конкурентности наших производа на захтевном светском тржишту хране. Пружаћемо снажну подршку повећању пољопривредних поседа, промени фискалне политике и повољнијим условима кредитирања пољопривредне производње. Залажемо се за реалну политику цена и паритета и знатно повећање аграрног буџета. Подржаћемо, свим расположивим политичким средствима, развој задругарства и стручних служби које ће допринети

примени савремених технологија у пољопривреди и промени њене структуре.

Социјална политика се не може водити на рачун села и пољопривреде. Пољопривредни производи морају имати реалну цену и третман стратешке производње. Законским мерама и институционалним путем домаће тржиште мора бити заштићено од нелојалне конкуренције, монопола, препродаваца и свега што дестабилизује пољопривредну производњу и умањује интерес сељака и потенцијалних инвеститора да улажу у ову стратешки важну делатност.

Селу је потребан и развој модерне привредне, саобраћајне и друштвене инфраструктуре. То је услов да се село рехабилитује и да сачува демографски потенцијал. Са новом и обновљеном инфраструктуром, рурална подручја постаће атрактивна и за поједине гране прерађивачке индустрије, услужних делатности, посебно за туризам. Услови живота на селу морају се више приближити условима живота у урбаним срединама. Модел развоја села за који се залажу социјалисти јесте онај који већ више деценија успешно примењује Европска унија.

9. Правични и ефикасни порези

Социјалисти се залажу за прогресивно опорезивање дохотка и имовине. Они који имају више треба више да допринесу финансирању јавне потрошње. Такав модел сматрамо социјално правичним и економски ефикасним. Он ће обезбедити праведнију редистрибуцију бруто домаћег производа, појачати финансијску дисциплину и бити у функцији потреба грађана и привредног развоја.

Порески систем треба што пре ускладити са системом Европске уније чијем чланству тежимо. Порески систем треба да има стимулативно дејство на привреду и инвестиције, стабилизирајући утицај на биланс јавних прихода и расхода и редистрибутивну улогу у социјалној политици.

Порески обвезници треба да имају равноправан положај. Пореске олакшице као инструмент фискалне политике треба да буду у функцији раста производње и запослености и заштите грађана са најнижим дохоцима.

Пореска обавеза мора бити општа и заснована на економској моћи обвезника. Морамо обезбедити ефикасну наплату пореза и доприноса за социјално осигурање и строго санкционисати избегавање плаћања пореза. То је искључива надлежност и одговорност државе и њених органа.

Неефикасна наплата пореза и других јавних прихода ствара услове нелојалне конкуренције и пропадање оних који легално послују. То даље отвара нови циклус ширења сиве економије. Строгим законима и ефикасном фискалном политиком треба сузбијати све облике сиве економије, посебно рад на нелегалном тржишту. Раднику који ради на „црно“ ускраћена су сва социјална права, изложен је нехуманим условима рада, сталној претњи губитка посла и ствара привид решења проблема у

којима се човек затекао. Социјалисти ће дати свој пун политички допринос искорењивању таквих појава у друштву.

Порески систем мора да стимулише рад и предузетништво. Предузетник мора убирати плодове своје предузетничке иницијативе и умешности. Она значи не само нова радна места, већ и стабилне приходе за финансирање јавних потреба. Због тога су праведност и одмереност, селективност и доследност за социјалисте важни принципи социјално праведне и економски одрживе редистрибуције друштвеног богатства.

Смањивање јавне потрошње и већа ефикасност основних функција државе наш је трајни циљ. Ефикасна и јефтина држава саставни је део политике развоја и ефикасности привреде и друштва.

СОЦИЈАЛНА ДЕМОКРАТИЈА

1. Социјална правда, солидарност, сигурност

Социјалисти придају највећи значај остваривању социјалне правде, солидарности и социјалне сигурности у друштву. Посвећени смо јачању солидарности и неговању хуманости међу људима, заснованим на традиционалним и моралним вредностима нашег народа и свих грађана Србије.

Залажемо се за социјалну сигурност која подразумева доступност основних социјалних и здравствених услуга свим грађанима, без обзира на њихово социјално порекло и статус. Солидарност читавог друштва и државе са угроженима и немоћнима је темељна вредност социјалне политике за коју се залажу социјалисти. СПС сматра да само удружени напори државе, шире друштвене заједнице и грађана могу обезбедити напредак и благостање сваког појединца. Друштво и држава не могу преузети на себе искључиву бригу и одговорност да решавају сва животна питања и проблеме грађана – појединци не могу бити ослобођени одговорности за своју егзистенцију и егзистенцију своје породице.

Издржавање социјалних служби не може пасти само на терет државе и привреде, већ је неопходан и одређени степен партиципације и доприноса грађана.

Циљ социјалне демократије за коју се залажу социјалисти јесте двострук: смањење драстичних социјалних разлика између грађана и унапређење социјалне заштите оних који су највише угрожени – свих који су сиромашни, немоћни, стари, болесни, особа са посебним потребама или неспособних за рад. Социјалисти неће дозволити да велики број грађана живи испод егзистенцијалног минимума, већ ће им обезбедити социјалну помоћ и солидарну подршку како би се очувао њихов живот, здравље и минимални услови квалитетног живота.

2. Социјална политика

Брига о човеку је основна мотивација и циљ социјалне политике за коју се залажемо. Социјалисти ће обезбедити да у Србији нико не буде гладан, без здравствене неге и бескућник. Као партија левице настојаћемо да очувамо социјалне тековине које је наше друштво остварило у XX веку: бесплатно образовање и основну здравствену заштиту, пензионо осигурање, социјалну заштиту незапослених и грађана са посебним потребама. Свесни смо да су бројне недаће онемогућиле да се права из ове области остварују у пуном обиму, али нећемо допустити да се због тога она бришу из правног поретка. Социјалисти ће се одлучно залагати да се ниво ових достигнутих социјалних права не само обнови него и да се прошири и пренесе и на будуће генерације.

Залажемо се за активну социјалну политику која у условима економске кризе, неизвесности посла и пада животног стандарда грађана треба да обезбеди што је могуће равномернију расподелу заједничког терета и да гарантује минимум неопходне социјалне сигурности свим грађанима.

Инсистирамо на заштити и збрињавању најугроженије категорије грађана – деце без родитељског старања и деце чији је развој ометен породичним приликама, инвалида, лица ометених у развоју и лица са посебним потребама, особа које своје потребе изражавају на другачији начин, особа атипичног развоја или са сметњама у развоју, старих лица, посебно самохраних старачких домаћинстава на селу и материјално необезбеђених и социјално незбринутих и за рад неспособних лица. У том циљу ствараће се стимулативни, нормативни, материјални и други предуслови за оснивање и изградњу установа за смештај старих и немоћних лица, лица ометених у развоју и лица са посебним потребама.

Морамо обезбедити све услове за помоћ избеглим и расељеним да се врате у своје домове, ако желе. Упоредо ћемо наставити активности на збрињавању избеглих, прогнаних и интерно расељених лица и за решавање њихових егзистенцијалних потреба, нарочито за њихов смештај и становање, као и за решавање свих других питања њихове материјалне, здравствене и социјалне заштите и лакшу интеграцију у локалну средину.

Друштвена брига о ратним војним инвалидима, о породицама палих бораца из свих ослободилачких ратова и о цивилним инвалидима рата наша је трајна обавеза. Залажемо се да се њихова материјална и

социјална сигурност обезбеђују исплатом инвалидских права, запошљавањем, решавањем стамбених потреба и средствима солидарности, обезбеђивањем адекватне здравствене заштите и стипендија за школовање деце.

Волонтерство, развијање солидарних односа међу људима, задужбинарски дух, добротворство и помоћ сиромашнима и немоћнима заједничка су начела делатности социјалиста и ових хуманитарних организација. Зато ћемо уважавати добротворне и хуманитарне организације које делују у Републици Србији, доприносити њиховом раду и подстицати наше чланове и симпатизере да учествују у њиховим акцијама.

3. Право на заслужену пензију

Пензије су право по основу обавезног, допунског и добровољног социјалног осигурања запослених. Исплату пензија морају гарантовати држава и осигуравајући фондови. Начин усклађивања раста пензија треба да буде економски одржив и социјално правичан.

Стално морамо размишљати о положају будућих пензионера. Њихов број ће се природно повећавати, пре свега због продужења очекиваног трајања живота. Због тога је потребно реформисати систем пензијско-инвалидског осигурања и отклонити све системске деформације које утичу на дебаланс средстава у пензионом фонду. Исплата зарада и уплата доприноса мора бити извршена истовремено, без изузетка и одлагања. Потребно је сузбити сиву економију и приписати пензионом фонду акције установа и институција које су грађене средствима фонда у ранијем периоду. Ако оне нису приватизоване, садашњи корисници, па макар то била и држава, морају пензионом фонду надокнадити средства закупа. Тако би се знатно смањила издвајања из буџета државе за исплату пензија.

Посебно је важно да се политички промовише, системски и финансијски подржи развој добровољног пензијско-инвалидског осигурања као вида личне штедње и осигурања за случај старости, инвалидности или болести. Што пре започнемо да развијамо овај вид пензијског осигурања, пре ћемо уживати плодове његовог функционисања по угледу на већину земаља Европске уније. Одлагање или одсуство подршке државе реформи система у будућности ће само кумулирати иначе велике проблеме у очувању стандарда старије популације.

Систем социјалне заштите путем експлицитних државних програма треба да полази од чињенице да су у посебно тешком социјалном положају пензионери који су за време свог радног века радили у нископродуктивним гранама и због тога имали мале зараде. Њихове пензије најчешће нису довољне да се задовоље основне животне потребе. Већина корисника ових пензија егзистенцијално је зависна од помоћи других или живи у крајњој беди и сиромаштву. Социјалисти се одлучно залажу за промену тог стања.

4. Право на здравље и здравствена заштита

Здравље је једна од најзначајнијих друштвених вредности, основна људска потреба и право. Улагање у здравствену заштиту представља улагање у најдрагоценији ресурс друштва – човека. Систем здравствене заштите за који се залажемо заснива се на начелима социјалне правде, опште приступачности и доступности здравствених институција свим грађанима. Сматрамо да је за заштиту здравља грађана одговорна држава. Бесплатно коришћење основне здравствене заштите мора се гарантовати свим грађанима без изузетка, на нивоу стандарда који одговарају материјалним могућностима друштва.

Социјалисти ће се залагати да се за здравство из националног дохотка издваја део по стопи која не може бити мања од оне коју препоручује Светска здравствена организација. Сви грађани Србије треба да буду обухваћени здравственим осигурањем на принципима солидарности, једнакости и универзалности. За све грађане који нису осигурани средства за здравствену заштиту треба да обезбеди држава. Стимулисаће се развој допунског, тј. добровољног здравственог осигурања.

Систем здравственог осигурања ће обезбедити остваривање дефинисаног нивоа права на основну здравствену заштиту, како у државним, тако и приватним институцијама, под истоветним условима за све кориснике здравствене заштите. Сматрамо да све здравствене установе треба да буду вредноване по основу квалитета пружања здравствених услуга пацијентима применом јединствених критеријума лиценцирања, акредитовања и категоризовања, а не по основу власништва.

Примарна здравствена заштита је основа доброг здравственог система. Реформисање система здравствене заштите првенствено треба усмерити ка унапређењу здравља и превенцији болести, лакшој доступности и приступачности здравствених услуга. Здравствена заштита жене, мајке и детета, старих и инвалида, добровољних давалаца органа, као и у случајевима болести од већег социомедицинског значаја, такође би требало да буде бесплатна на свим нивоима.

Обезбеђивање неопходних лекова и средстава лечења мора бити примарни државни интерес. Потребно је вршити континуирану модернизацију здравствених и болничких капацитета и медицинске опреме, нарочито у области ургентне медицине и онкологије, као и високоспецијализованих медицинских установа од националног значаја.

Залажемо се за повећање партиципације осигураника у одлучивању и за равномернију заступљеност представника осигураника са територије целе државе у органима управљања институција за здравствено осигурање.

5. Смањење сиромаштва

Велики део становништва у Србији погођен је сиромаштвом. Највећи узрок сиромаштва и социјалне искључености јесте незапосленост. Сиромаштво се повећало и у руралним подручјима, затим код маргинализованих група, међу избеглицама и интерно расељеним лицима, Ромима и особама са инвалидитетом. Сиромаштво је постало ургентан општедруштвени и државни проблем. Стално се јављају нови узроци сиромаштва и повећава број ризичних група. Људи суочени са материјалним проблемима, окренути сопственим тешкоћама, све мање изражавају солидарност према онима којима је то потребно. Друштвена солидарност према сиромашним не сме изостати.

Социјалисти истичу да није срамота бити сиромашан. Срамота је бити безосећајан на сиромаштво и патње немоћних људи. Зато дајемо пуну подршку и допринос реализацији Стратегије за смањење сиромаштва у Србији.

Динамични привредни раст и развој, отварање нових радних места, повећање зарада, спречавање настанка новог сиромаштва као последице реструктурисања привреде и социјално одговорна држава за коју се залажу социјалисти најбољи су лекови за тај проблем. Истовремено, ефикасна примена постојећих и дефинисање нових програма, мера и активности директно усмерених на најсиромашније и социјално угрожене групе, нарочито у најмање развијеним подручјима, остаје наша обавеза у смањивању сиромаштва.

Циљ ових активности јесте започињање процеса оспособљавања социјално угрожених група да изађу из сиромаштва развијањем својих радних способности. Нарочито је потребно обезбедити равноправан приступ сиромашних запошљавању, здравству, образовању и комуналним услугама, како би се спречило трајно сиромаштво код ових социјалних група.

Сиромаштво захтева ургентно деловање, али остваривање ових циљева захтева време. Уверени смо да се у разумном року – до пет година – могу искоренити тешко сиромаштво и глад. Мора се омогућити свој деци да завршавају основну школу и побољшати живот у сиротињским насељима. Сагласно својим базичним опредељењима и миленијумској декларацији ОУН, деловаћемо у том правцу.

Бити сиромашан није трајно стање и судбина. Могуће је да сваки појединац, уз властити напор, рад и труд, као и уз помоћ државе и друштва, постепено изађе из зачараног круга немаштине. Социјалисти свакоме ко је сиромашан пружају руку помоћи, али се, исто тако, залажу да се сиромашни оспособе, додатно образују и квалификују, да активно траже посао, како би превазишли статус пасивних прималаца социјалне помоћи. Настојаћемо да укључимо што већи број сиромашних људи у програме запошљавања и обуке како би им се омогућило да раде и живе од своје плате. Укључивање сиромашних у друштвени живот, насупрот њиховој очигледној гетоизацији и маргинализацији, кључни је предуслов за реализацију ове стратегије.

6.

Равноправност жена и мушкараца

Залажемо за смањење разлика у економском и друштвеном статусу између полова и потпуну равноправност жена и мушкараца у свим областима живота. Превазилажење традиционалних схватања о улози жене у приватном и јавном животу и политика афирмативне акције у циљу промовисања улоге и значаја које жене могу и треба да имају у друштву – наше је трајно опредељење.

Жене представљају већинско становништво Србије. Зато је равноправност за жене најважнији тест једнакости и правде у друштву. Сматрамо да жене морају у свим доменима живота и рада да буду изједначене са мушкарцима – у кући и на послу – да примају једнаку плату за исти посао као и мушкарци; да им се омогући равноправан приступ боље плаћеним и руководећим пословима; да се у већој мери користе радни, образовни и професионални потенцијали жена; да буду у већој мери заступљене у политичким организацијама, институцијама и органима власти, као и у свим привредним и другим организацијама. Социјалисти ће пружити пун допринос спровођењу прокламованог принципа о равноправности жена и мушкараца, како би они заиста постали партнери, а не ривали, како би били једнаки у разликама.

Истовремено се противимо и свим облицима медијске дискриминације и деградације жена и залажемо се за оштро санкционисање свих видова злостављања жена, како на радном месту, тако и у браку и породици.

7. Становништво

Србија се суочава са бројним демографским променама од којих су најизраженије пад стопе рађања и процес старења становништва. Мирити се са овим тенденцијама у развоју становништва значи прихватити да последице свом тежином буду пренете на будућа поколења, да се угрози будућност и биолошки опстанак нације.

Обавеза је свих да се успостави свеобухватан и јединствен систем подстицајних мера за обнављање становништва. Проблем обнављања становништва није само социјалне, односно економске природе. У основи он је последица промене система вредности и стила живота. Свесни тежине проблема и друштвене одговорности према опстанку, сматрамо неопходним формирање целовите државне политике према становништву, његовом одржању и обнављању.

Социјалисти инсистирају да се популационом политиком мотивишу млади да заснивају породицу и рађају децу, како би се подстакло обнављање живота и зауставили смањивање броја и старење становништва. Те мере подразумевају низ олакшица у систему образовања, здравства, запошљавања, културе, подстицаја у функцији решавања стамбеног питања младих брачних парова и стварања основних материјалних услова за формирање породице.

8. Брига о породици и деци

Поред свих цивилизацијских промена, породица је опстала као природна и основна заједница у друштву. Усклађеност приватног и професионалног живота жена и мушкараца важна је за стабилност друштва – они равноправно треба да деле бригу и одговорност за породицу. Социјални програми на нивоу државе морају бити тако осмишљени да омогућавају да и жена и мушкарац равноправно учествују у повећању квалитета породичног стандарда и живота. То подразумева законско регулисање како би оба пола – и мушкарац као и жена – имали могућност привременог одсуства с посла због бриге о деци, могућност флексибилног или скраћеног радног времена и финансијске олакшице за запослене родитеље, као и бројне друге мере које доприносе бољој бризи о деци.

Законски је потребно повољније уредити области рада и запошљавања жена које ће бити у функцији обнављања живота. Мислимо пре свега на мере здравствене заштите, а нарочито заштите жена за време трудноће, продуженог одсуствовања једног од родитеља због неге детета и увећане надокнаде запосленим мајкама или очевима за време породилског одсуства. Посебну бригу треба посветити самохраним мајкама и очевима и напуштеној деци, категорији која мора уживати већу друштвену бригу.

СПС ће иницирати унапређење законске регулативе која је усмерена на побољшање положаја деце. То се, пре свега, односи на остваривање права деце на дечји додатак под повољнијим цензусним условима, на законску обавезу друштвене бриге о деци за породице са троје и више деце на подручју са ниским наталитетом, на кредитне олакшице за породице са троје деце, на изградњу установа за децу предшколског узраста и бенефициране услове боравка деце из социјално слабостоећих породица, укључивање деце умерено и теже ометене у психофизичком развоју у предшколске установе и установе за оспособљавање за рад према њиховим способностима, помоћ деци избеглих, прогнаних и интерно расељених лица, право на матерински и дечји додатак и за прворођено дете и заштиту деце без родитељског старања.

9.

Образовање

Бесплатно образовање остаје трајни циљ социјалиста. Оно је остварено само на нивоу основног, а делимично на нивоу средњег и високог образовања. Социјалисти ће образовном политиком инсистирати да се повећају издвајања државе на овим нивоима образовања, тако да се бесплатно школовање омогући што ширем броју младих.

Знање је највећи лични и друштвени капитал и инвестиција у XXI веку. Зато истрајавамо на политици стварања претпоставки за једнаке шансе за све људе у области образовања, без обзира на њихов имовински статус или друштвено порекло. Сви грађани без обзира на социјално, национално или друго порекло, имају право на образовање и на слободан развој личности и стваралаштва. Потребно нам је образовање које ће бити у складу с научним, привредним и технолошким потенцијалима Републике Србије. Држава зато мора знатно увећати средства за образовање на свим нивоима, јер је то услов за излазак из сиромаштва и убрзан развој.

СПС је против високих школарина, непромерених материјалном и социјалном положају просечне породице у условима социјално-економске транзиције и кризе. СПС ће се заложити за обезбеђивање стипендија, кредита и бенефицирано коришћење смештаја у ученичким и студентским домовима, за школовање деце из сиромашних породица и деце са посебним потребама.

Школа је ризница знања и место на коме се на организован и систематичан начин преносе младим људима највише духовне и хумане вредности и умећа. Квалитетно образовање и креативно слободно време ученика и младих је предуслов за превенцију све присутнијих болести зависности, делинквенције и криминала међу младима. Социјалисти

траже одлучну заједничку акцију државе, образовних установа, ученика и родитеља као и надлежних државних органа у циљу неговања духовних и хуманих вредности у овој делатности.

Ми смо за начелну равноправност државних и приватних образовно-васпитних институција. Претпоставка је да то треба да прошири слободу избора, јача конкуренцију и повећа квалитет у образовању. Такав приступ подразумева адекватну и јединствену регулативу, стандардизован систем акредитације и контроле од стране државних органа, како би се сузбиле појаве неквалитетне комерцијализације образовања, нелојалне конкуренције и корупције.

Кључни задатак образовања мора да буде конкурентност домаћег са страним образовним системима. У том циљу се залажемо за реформе на свим нивоима образовања, са акцентом на његовој модернизацији, квалитету и ефикасности, које ће у истој мери уважавати савремене светске стандарде и чувати наше традиционалне националне вредности и специфичности, посебно српски језик и ћирилично писмо, у складу са принципима европског образовног простора. Прихватање принципа из ових докумената не значи преписивање, копирање и пресађивање система и модела који нису примерени нашим условима и потребама. Њихова примена захтева више осетљивости и креативности у пракси. Одсуство таквог приступа девалвираће реформу и учинити штету која се уочава касно и исправља тешко. У томе је одговорност просветне заједнице и друштва израженија.

Допринос који наставници и професори дају у образовању деце и омладине мора бити адекватно цењен и материјално награђен. Без материјалне сигурности и професионалног достојанства – од предшколских установа, основне школе до универзитета – урушава се важност наставничког позива.

Универзитети као врхунски центри образовања и научног истраживања аутономни су у свим аспектима своје образовне и научне делатности. Аутономија универзитета је цивилизацијска тековина која се не сме доводити у питање. Универзитет треба да буде изузет од страначке или било какве друге пропаганде. Истовремено, универзитет има слободу изражавања критичког мишљења о свим друштвеним проблемима – користећи искључиво аргументе науке, знања и струке. Аутономија подразумева и одговорност и она ће у времену пред нама бити израженија у свему – предлогу промена образовног система, њиховом спровођењу, реформама у друштву, знању које ће се стицати, хватању корака са светским трендовима, јачању културе критичког мишљења и културе дијалога.

Како знање застарева, потребно је створити услове за перманентно образовање и усавршавање током целог живота. Посебан изазов представља стварање услова у којима савремене информатичко-комуникационе технологије омогућавају стицање, стварање, ширење и коришћење информација и знања. Република Србија још нема довољно широку информатичку писменост. Да би се унапредила информатичка писменост треба утврдити стратегију информатичких система и политику за изградњу националне информатичке инфраструктуре која ће одговарати потребама привреде и грађана. Потребно је шире коришћење

и доступност Интернета на послу, у школама и у породицама, локално, привредно, национално и глобално умрежавање, развој и истраживања у области информационих система.

10. Наука

Развој науке и реализација научноистраживачких пројеката, како у области природних и примењених, тако и у области друштвених и хуманистичких наука, нераздвојни су део развоја друштва. У ту сврху би требало из националног дохотка обезбедити стабилне изворе финансирања научноистраживачких пројеката у проценту у којем то чине развијене западноевропске земље, јер је инвестиција у науку, истраживање и знање најисплативија инвестиција.

Благовремено ангажовање научноистраживачких институција у реализацији развојних приоритета земље кључ је успешног развоја. Залажемо се за формирање републичке агенције за трансфер знања и технологија у привреду, која би истовремено била и носилац трансфера знања на међународном плану. Истовремено, не смемо занемарити потребу већих улагања у друштвене и хуманистичке науке као незаобилазан чинилац очувања националног идентитета.

Национални интерес Србије је да се у земљи задрже образовани научни кадрови, и да се посебним програмима материјалне подршке најталентованијим међу њима омогући перспектива останка у земљи, као и могућност усавршавања у иностранству. Такође, посебним програмима материјалне подршке требало би мотивисати научнике и истраживаче нашег порекла да се трајно врате у Србију и дају снажнији допринос општем напретку наше земље. Медијска и естрадна популаризација науке не може бити замена за темељну и дугорочно осмишљену политику и одговорност на њеном унапређењу.

11. Култура хуманизма

Нико кроз историју није био презрен због материјалног сиромаштва, али историја не опрашта сиромаштво духа. Зато култура не сме у својој просветитељској мисији бити препуштена суровој стихији тржишта и комерцијализацији. Трговини и пијаци нема места у храму духовности. Нема социјалне правде док сви облици врхунске културе не буду доступни свима, без обзира на имовно стање и друштвени положај, а слобода уметничког стваралаштва потпуна.

Неговањем врхунских културних вредности, ослоњени на нашу богату културну баштину, супротставићемо се у највећој могућој мери разорном утицају агресивне индустријске културе.

Социјалисти се залажу да књига, слика, музика, плес – било које културно или уметничко дело, као стубови културе сваког народа, постану приоритетна брига државе. У том циљу инсистираћемо на стабилним изворима финансирања културних програма. Такође, обнова традиције задужбинарства и добротворства је најплеменитији чин хуманизма који треба неговати и систематски подржавати. Преко је потребно унапредити материјално-социјални положај стваралаца и запослених у културним делатностима.

Програмско повезивање образовања, науке и културе као неодвојивих саставница јавног живота, које утичу на просвећивање најширих народних слојева, неопходно је како би се сузбијало разорно дејство комерцијализације и деградације духовних вредности. Социјалисти ће, као и до сада, радити на материјалној и свакој другој врсти подршке аматерским културним друштвима, позориштима, фолклорним групама, оркестрима, ликовним, драмским, литерарним и филмским секцијама који чувају и негују традиционални, аутентични, локални образац културно-уметничког изражавања и негују таленат младих.

Социјалисти су нарочито заинтересовани за очување аутохтоног културног обрасца који штити националну културу и традицију српског народа и његов идентитет и за очување разноликости духовног идентитета свих националних и етничких заједница које живе у Србији. Стога је приоритет очување националних споменика културе и културне баштине као трајних сведочанстава наше историје, а поготово на АП Косову и Метохији, који су нарочито угрожени.

Отворени смо за свестрану сарадњу државних установа у области културног стваралаштва са струковним удружењима и невладиним организацијама који имају културолошку и уметничку усмереност. Нарочито треба интензивирати свестрану међународну сарадњу и промоцију културног идентитета наше земље и народа у регионалним, европским и светским оквирима, при чему личним и групним промоцијама треба претпоставити културне акције од општег државно-националног интереса.

Српска култура динамично, симултано и континуирано делује у европском културном простору. Присуство њених истакнутих стваралаца на светској позорници духа, одјек и пријем разнородних уметничких дела код иностране публике, битно одређују положај Србије и српског народа у глобалној авантури савременог света. Наглашено самородне, свеобухватне и продуктивне идеје које настају на нашем тлу представљају нас као народ са културом, а не само са историјом.

Мерена критеријумима релевантности, српска култура сврстава нас у развијене земље Европе и света. Национална само по језичким, културним и другим особеностима, а наднационална и општечовечанска по садржају и усмерењу, српска духовност је снажни инструмент наше комуникације и интеракције с другим културама.

12. Спорт и физичка култура

Спорт је универзална друштвена активност која повезује људе широм света и омогућава испољавање њихових индивидуалних и друштвених потенцијала. Сматрамо да спорт треба да буде доступан свима, подједнако женама и мушкарцима, деци, омладини, људима у зрелим и позним годинама. На нивоу државе и друштва треба створити амбијент да се што већи број грађана бави разним облицима спорта, како такмичарски тако и рекреативно, како професионално тако и аматерски. Спорт је област у којој не сме бити никакве дискриминације по основу пола, расе, религије, имовинског или социјалног статуса и порекла свих оних који се баве или који само уживају у спортским активностима.

Стварање услова за масовно бављење спортом, поред професионализма, основни је задатак друштва. Школски систем подстицајним програмима мора вратити ученике на спортске терене. Рекреативно и аматерско бављење спортом морају систематски бити подстицани од државе јер је то у интересу здравог развоја младих људи и одржавања здравља у старијем добу.

Нарочито се залажемо за материјално и инфраструктурно улагање у оне спортове у којима представници наше земље постижу врхунске резултате. Потребно је омогућити стипендирање спортских талената, изградњу и осавременивање постојећих спортских објеката. Организовање интернационалних спортских такмичења у нашој земљи и постизање врхунских резултата наших представника најефикаснији су начини промовисања позитивне слике наше земље и народа у свету. Спортисти су најбољи амбасадори наше земље.

Потребно је прецизније законски регулисати улогу државе у спорту, штитећи слободу организовања и самосталности спортских организација. Спортске организације имају право и слободу да делују на тржишним и профитабилним принципима, али самим тим подлежу и свим важећим законским и пореским прописима и обавезама.

Покушаји манипулације или злоупотребе спорта, спортских активности, нарочито масовних спортских манифестација у политичке или дискриминаторне сврхе, демонстрације нетрпељивости и говора мржње на основу расне, националне, верске или било које друге припадности, супротне су спортском духу и суштини спорта. Кривично гоњење и ригорозно кажњавање сваког облика вандализма и насиља, као и свих других облика криминалних радњи на спортским манифестацијама, у интересу је спорта. СПС се залаже за развој и промовисање такмичарске спортске културе и облика спортске доколице који ће афирмисати друштвену функцију рекреације.

13. Омладина

Социјалисти су по природи својих програмских опредељења окренути будућности. Будућност припада младима. То не значи да они не треба да буду активни у друштвеном животу већ сада. СПС и програм за који се залаже могу имати будућност само уколико младима отворе перспективу бољег, хуманијег и богатијег живота. Данашњи тешки услови изазвани политичким и економским приликама, убрзане промене у региону, конфузија у систему вредности – чине бесперспективном будућност за многе младе људе. Отуда отуђеност, депресија, наркоманија, беспосличарење, насиље и криминал.

Млади су највише погођени проблемима транзиције. Нема дугорочних и стабилних прилика у друштву уколико у њиховом пројектовању не учествују они којима припада будућност. Политика социјалиста је да се стратегијом државе утврде приоритети и обезбеди подршка младима у образовању, запошљавању, заснивању породице, становању, као и у култури, спорту и политици.

Вредности и политика левице које младима нуди СПС јесу опредељења за смисаону егзистенцију у којој има наде, богатства, достојанства,

културних садржаја, хуманих вредности, етичке мотивације и људске солидарности. Само тако ће омладина Србије превладати изазове конфузије која влада не само у нашем друштву, него и целом свету, и у којој неретко многи интелектуалци, партије, организације спас траже у превазиђеним идејама. Изазови младих нису мањи од оних пред којима су били њихови преци. Друштво им мора отворати перспективу, али пут ка бољем животу они ће наћи сами.

14. Еколошка политика и друштвени активизам

СПС је увек имао врло јасну дефинисану идеју да је питање заштите животне средине једно од најдоминантнијих политичких, социјалних, културних, образовних, здравствених питања у друштву. Време које је пред нама, драматичне промене светске климе и енергетске кризе потврђују наша размишљања. Брига о заштити животне средине и наше будућности не сме бити одвојива од питања економског развоја. Питања квалитета живота нису само економска већ и еколошка. Грађани Србије траже еколошки одговорне политичаре, еколошки одговорне странке, траже ново понашање према животној средини – и ми смо спремни да одговоримо на те изазове.

Брига за стање животне средине у Србији није само проблем државних органа већ и свих грађана и организација. Питање физичког опстанка природе у Србији не сме бити само у домену државне одговорности и монопола у одлучивању. Грађани имају пуно право да одлучују и да њихов глас буде тај који одлучује о еколошким питањима.

Социјалисти ће подстицати такав начин друштвеног и политичког ангажовања. Подржаваћемо активности еколошких покрета и организација невладиног и непрофитног сектора који показују интерес за стварно решавање еколошких проблема у земљи и чија је делатност усмерена ка заштити животне средине и на унапређивању биодиверзитета.

Залагаћемо се за развој одрживе и еколошки прихватљиве пољопривредне производње. Србија треба да буде препознатљива по органској пољопривреди на Балкану и у Европи. Пољопривредном политиком произвођачи који се баве органском пољопривредом стимулисаће се за такву производњу мерама фискалне политике и давањем повољних кредита. Свесни смо чињенице да је тржиште Србије примамљиво за стране мултинационалне компаније које се баве производњом и продајом генетски модификоване хране, али смо још више свеснији да таква производња и органска пољопривреда не могу егзистирати заједно.

Наша земља не може остварити енергетску самосталност, али може и мора рационално користити, одржавати и обнављати постојеће изворе енергије. Социјалисти су за повећање енергетске ефикасности – већи развој обновљивих извора енергије и већу штедњу већ постојеће. Залагаћемо се да технологија која производи или утиче на стварање обновљиве енергије – соларне енергије, енергије из ветра, геотермалне енергије, енергија биомасе – буде ослобођена пореза.

Подржаваћемо све активности државних органа и институција које воде ка приближавању еколошким стандардима Европске уније, али ћемо се исто тако залагати да се подиже и еколошка свест грађана која мора да прати то еколошко придруживање. Посебну пажњу ћемо обратити на еколошко образовање деце и омладине, генерација које треба да имају здраву животну средину. У том подржавамо све пројекте којима је циљ унапређивање еколошке свести деце предшколског и основношколског узраста

Подржаваћемо и залагаћемо се за даљи развој науке која се бави проблемима заштите животне средине, без обзира на то да ли је реч о природним или друштвеним наукама.

ПОГЛЕД НАПРЕД

1. Идентитет и нова политичка улога

За две деценије од поновног успостављања демократије променило се много тога у Србији. СПС је битно утицао на те процесе и квалитет промена и као партија на власти и као опозиција. Србија је данас пред новим изазовима – процес придруживања ЕУ захтева хармонизацију са правним и економским системом као и системом вредности. У истој мери су актуелни и стари проблеми – очување територијалног интегритета, модернизација државе и привреде.

У том процесу променила се Социјалистичка партија Србије. Промене су нам потребне да би се и у новим околностима потврдили као добро организована партија чије су идеје и програм дубоко укорени у нашем друштву.

Ми смо странка левице која има континуитет. Уз сва прилагођавања структурним променама у свету и измењеним историјским условима у земљи, и поред свих програмских модификација и корекција стратегије и политике – темељне, оснивачке одреднице нашег идентитета дефинисане свим програмским и статутарним документима остају непромењене. Ми остајемо партија рада и стваралаштва која има значајно место у индустријској демократији XXI. века. Наше место је на страни заштите радника, синдиката и поштеног вредновања рада исто колико на страни образовања, науке, културе као покретача друштвеног развоја. Остајемо привржени друштву политичке, економске и социјалне демократије; грађанској, националној и верској равноправности и социјалној сигурности – истовремено смо против свих облика угрожавања демократије, изабљивања и корупције.

СПС као доследна и водећа странка левице и потенцијално доминантна политичка снага на српској политичкој сцени отворена је према широком кругу појединаца и организација. Њихове идеје, иницијативе и креативност спојићемо са ефикасном страначком организацијом која мора бити сагласна карактеру левице – демократична, отворена и ефикасна. Наша партијска организација са таквом подршком увек ће бити способна да чује глас народа и спроведе своје одлуке и политику за коју се залажемо ми и наши бирачи.

2. СПС и друге партије и цивилно друштво

Своје деловање на политичкој сцени Србије СПС ће заснивати на толеранцији и дијалогу са свима који јавно на политичкој сцени образлажу

своје идеје и програме и такмиче се поштено и демократским средствима за подршку грађана. Појединци на функцијама у државним органима на које су изабрани са листе СПС-а деловаће пуним поштовањем уставних и законских норми поштујући интегритет и ауторитет политичких институција.

Социјалисти Србије су спремни на демократски дијалог и све облике сарадње са странкама које деле исте вредности, поштују демократске процедуре и Устав и законе Републике Србије. У њима видимо партнере у политичком деловању, изборима и раду представничких тела и органа извршне власти у остваривању заједничких циљева.

Толерантан дијалог биће начин деловања социјалиста и према странкама које имају другачије програмске циљеве, јер сматрамо да то доприноси учвршћивању демократије и политичке културе.

Социјалисти су отворени за сарадњу са организацијама које потпуно или делимично стреме истим циљевима. Социјалисти поштују и подржавају посебност организација у цивилном друштву и сматрају га важним инструментом учвршћивања демократије. СПС ће сарађивати са синдикатима, организацијама бораца народноослободилачког рата, организацијама за људска права, права жена, еколошким покретима – свима који желе подршку за своје акције које су сагласне и нашим циљевима.

3. Ми смо социјалисти

Ми смо социјалисти јер се СПС залаже за праведно друштво, које једнако вреднује оне који су слаби и сиромашни као и оне који су јаки и богати. Ми смо демократски опредељени јер се залажемо за демократски политички систем у коме је власт одговорна и делује у интересу свих грађана. Ми смо и социјалисти и демократе јер су вредности слободе, једнакости, правде, солидарности, толеранције свих људи средишње у програмском кодексу СПС-а.

Програм Социјалистичке партије Србије говори шта смо и шта желимо. Он је позив свима који у њему налазе нешто од својих идеја, размишљања, очекивања и тежњи, али и онима које инспирише да му противрече. И сам разговор о нашим погледима на уређење друштва и државе постаје део културе дијалога и изграђивања консензуса о томе како уредити нашу будућност. Не очекујемо некритичко одобравање. Оправдано неповерење и основане сумње када политички погрешне одлуке или одсуство одлука могу да угрозе опстанак свих – важни су да бисмо изградиле и променјивали начела заједничке политике.

Наш народ, друштво и држава на почетку новог века налазе се пред бројним изазовима. Њих обликују краткотрајни узлети у изграђивању нације, државе, културног и привредног просперитета, дисконтинуитети, али и странпутице, колико и заблуде и лутања у прошлости, урушени системи вредности, разочарења у идеале и оне које су сматрали за савезнике, поделе око вредновања прошлости и дилеме о приоритетима у будућности, али и глобални изазови света који се убрзано мења.

Промене су неопходне колико и захтевне. У овом програму нудимо основне назнаке како их спровести у дело. Оне се неће одвијати без отпора. Када треба тражити решења без узора и обрасца, када треба слабити сумње и отварати наду, када се треба супротстављати моћним интересима нема места политичкој рутини. Сви су добродошли да дају политички допринос визији бољег, праведнијег и хуманијег друштва. Радници, сељаци, предузетници, интелектуалци, жене, мањине, млади – сви могу да нас питају да ли смо у размишљањима о данашњици заборавили њихове потребе, планове и жеље. Али, свима њима је потребна политичка снага која има корене у великим традицијама наше земље и народа, која не игнорише реалност, која не повлађује него прихвата бриге нашег друштва и жели да оствари своје визије. Ми желимо да будемо таква политичка снага и борићемо се демократским средствима за освајање већине потребне да остваримо своје идеје.

СПС је спреман и отворен за сарадњу са свим партијама и покретима демократске, прогресивне, а нарочито социјалистичке, социјалдемократске и леве оријентације у земљи и свету. СПС је нарочито заинтересован за пуноправно чланство у Социјалистичкој интернационали, као и у Партији европских социјалиста у оквиру Европског парламента.

СПС, као доследна, највећа и најорганизованија партија левице у Србији наставља са процесом окупљања свих оних који живе од свог рада.

Социјалистичка партија Србије позива све грађане Србије да нам се придруже – да се заједничком загледаношћу у будућност и обједињени креативном енергијом смелије суочимо са изазовима модерног времена и да сигурно корачамо кроз XXI век!